

GÜVENSİZ TRANSİT

Kıbrıs'ın kuzey kesiminde sığınma ve uluslararası koruma
ihtiyaç sahiplerinin tutukluluk koşulları

Ocak 2018

Mülteci Hakları Derneği (MHD) 2009 yılında, Kıbrıs'ın kuzey kesiminde sığınma hakkına ilişkin eksiklik ve ihlallere karşı mücadele etmek, mültecilere yasal ve sosyal destek sağlamakta, mülteci hakları ile ilgili farkındalık artırıcı faaliyetlerde bulunmak ve bu hakların sağlanması ile ilgili yasalarda ve uygulamada iyileştirmeler yapılması yönünde çalışmalar sürdürmek amacıyla kurulmuş bir dernektir. Zaman içinde dernek, aktivitelerini ırkçılık ve insan ticareti ile mücadele etmek yönünde geliştirmiştir

kisa

Ισότητα, Στήριξη, Αντιρατσισμός
Equality, Support, Antiracism

Eşitlik, Destek ve ırkçılık Karşıtı Hareket (KISA) 1998 yılında kuruldu ve faaliyetleri göç, sığınma, ırkçılık, ayrımcılık ve insan ticareti alanlarında odaklanmaktadır. KISA'nın vizyonu, etkileşim ve farklı kültürlerin karşılıklı saygı duyma yoluyla, herkesin dâhil olabildiği, çok kültürlü, ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve ayrımcılıktan arınmış ve böylelikle eşitliğin olduğu ve ırkı, milliyeti, etnik kökeni, rengi, mezhebi veya inancı, toplumsal cinsiyet kimliği cinsel yönelimi, yaşı, engeli veya herhangi bir farklılığına

bakmaksızın, herkesin haklarına saygı duyulan bir toplumun tesis edilmesidir.

Bu rapor Avrupa Birliği tarafından Kıbrıslı Sivil Toplum İş Başında programı altında finanse edilmekte ve KISA ile ortaklık içerisinde MHD tarafından uygulanmakta olan **"İnsan Hakları Herkes İçin!"** projesinin bir parçası olarak hazırlanmış ve yayınlanmıştır. Projenin amacı ırkçılığa karşı mücadele etmek ve mültecilerin insan haklarını garanti altına almaktır. Projenin başlıca faaliyetleri arasında, sivil toplum ve karar verme yetkisi olan kurum ve kuruluşlar için sığınma, tutukluluk standartları, kötü muamele ve işkenceden koruma ile ilgili eğitimler, mültecilerin insan hakları üzerine üç tematik rapor hazırlanması, mültecilere ekonomik, sosyal ve kültürel hakları ile ilgili çalışmalar, Uluslararası İrk Ayrımı ile

Mücadele Gününde farkındalık artırıcı kampanyalar, birleşik bir Kıbrıs'ta göç ve sığınma politikası üzerine panel, gönüllü yaz programları ve Kıbrıs'ın kuzey kesiminde hukuki değişiklik için savunuculuk faaliyetleri bulunmaktadır.

Yazar

Faika Deniz Paşa avukattır. Essex Üniversitesi'nde Hukuk üzerine lisans, Avrupa İşletme Hukuku ve Ekonomi üzerine yüksek lisans eğitimini gördü. Ayrıca Londra Üniversitesi'nde Mülteci Koruması ve Zorunlu Göç Çalışmaları üzerine yüksek lisans eğitimini tamamladı. 2011 yılında Kıbrıs'ın kuzey kesiminde Lefkoşa Mahalli Barosu'na kaydolmaya hak kazandı. Faika Deniz Paşa, 2009 yılından beri Mülteci Hakları Derneği'nde hem gönüllü hem de profesyonel olarak çalışmalarda bulundu. 2016 yılından beri de "İnsan Hakları Herkes İçin" projesinin proje yöneticiliğini yapmaktadır.

Bu yazıda derlenen metinde kullanılan terminoloji Avrupa Birliği (AB) tarafından desteklenen projelerden biri olan "İnsan Hakları Herkes İçin!" projesi kapsamında Mülteci Hakları Derneği ve yazarların sorumluluğu altındadır. Raporda Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki "bakanlık", "yetkililer", "yönetim" "görevliler", "polis", "giriş limanı", "liman", "havalimanı", "merkezi cezaevi", "mahkeme", "yasa", "anayasa" ile ilgili yapılan referanslar idari yapılar ve yasal çerçevenin daha net bir şekilde anlaşılabilmesi amacıyla yer almaktadır ve "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti"ni tanıma amacını taşımaz. Bu yayının içeriği hiçbir şekilde Avrupa Komisyonuna atfedilemez. AB, üyesi olarak sadece Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanıır, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti"ni tanımaz. 389/2006 sayılı Konsey Tüzüğü'nün 1(3) maddesine göre "bu katkının sağlanması bu bölgelerde Kıbrıs Cumhuriyeti dışındaki kamu otoritesini tanıma anlamını taşımaz".

I İçindekiler

Metodoloji	4
Giriş	5
1. Hukuki Çerçeve	7
1.1 Yerel 'yasalar' tarafından uluslararası koruma ihtiyacı olan kişilerin alıkonması ve geri gönderilmesi	7
1.1.1. 'yabancılar ve muhaceret yasası' (Fasıl 105)	7
1.1.2. 'ceza yasası' (Fasıl 154)	8
1.1.3 'askeri yasak bölgeler yasası' (5/1979) ve 'askeri suç ve cezalar yasası' (29/1983)	8
1.2. 'anayasa' altındaki usulü güvenceler	9
1.3 İç hukukun parçası olan uluslararası hukuk altındaki sorumluluklar	11
1.3.1 1951 Mülteci Sözleşmesi	11
1.3.2 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	17
1.3.3 Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi	21
1.3.4 İşkenceye Karşı Sözleşme	22
1.3.5 İstanbul Sözleşmesi	22
1.3.4 Çocuk Hakları Sözleşmesi	23
2. Tutukluluğun Değerlendirilmesi	25
2.1 'Giriş Limanlarındaki' Standart Prosedür	25
2.2. Tutuklama Uygulamaları ve Tutuklama Alternatiflerine Erişimin Değerlendirilmesi	26
2.3 Avukata Erişim	28
2.4 Varış ve Kabul	28
2.5 Talepler, Şikayetler ve İhraç, Sınır-dışı Usulleri	30
2.6 Fiziksel Koşullar	31
2.7 Ziyaretler ve Dış Dünya ile İletişim	34
Öneriler	35
Kaynakça	37

Metodoloji

Bu rapor, MHD'nin alanda süregelen yoğun çalışmalarına ve yıllar boyunca sığınmacı ve mültecilere yasal ve sosyal hizmet sağlayan başlıca kurum olarak biriktirdiği veri ve bilgilere dayanmaktadır. Bu raporda kullanılan birincil veriler MHD tarafından yıllar boyu saha çalışmaları sırasında tutulan kayıtlardan oluşmaktadır.

Bunun yanı sıra, bu rapor için, hava ve deniz 'giriş limanlarında' ve 'merkezi cezaevinde' çalışan görevlilerle yarı-yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirildi. Mülakatlar kuram oluşturma yaklaşımına dayandırıldı. Mülakatlar, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), *İşkencenin Önlenmesi Derneği* ve Göçmen ve Sığınmacıların Kapatılmasına Karşı Uluslararası Koalisyon tarafından hazırlanan 'Uygulama Kılavuzu'nun "göçmenlere yönelik alıkoyma uygulamalarında incelenmesi gereken noktalar" bölümünde belirtilen¹ konu başlıklarından esin alınarak hazırlanan geniş sorularla başladı. Kapsamlı analizi desteklemek ve mülakatlarda ortaya çıkmayan verileri kapsamak amacıyla, 'giriş limanlarında' saha notları da tutuldu.

Ayrıca, uluslararası koruma ihtiyacı olan kişilerin alıkonulması ile ilgili Kıbrıs'ın kuzey kesiminde *yürürlükte olan yerel ve uluslararası yasa ve politikalar* ve ilgili içtihat ilgili masa başı araştırması yapıldı.

1 UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], Association for the Prevention of Torture [İşkenceyi Önleme Derneği], the International Detention Coalition [Göçmen ve Sığınmacıların Kapatılmasına Karşı Uluslararası Koalisyon] 'Monitoring Immigration Detention: Practical Manual' (UNHCR, APT, IDC, 2014) [bundan sonra metinde " UNHCR, APT, IDC, 2014" olarak yer alacaktır].

Giriş

Bu rapor uluslararası koruma ihtiyaç sahiplerinin alıkonmasına dair yerel hukuki çerçeveyi ve uygulamayı, uluslararası ve Avrupa standartları çerçevesinde değerlendirmektedir. Uluslararası koruma ihtiyacı olmadığı saptanan kişilerin veya diğer göçmenlerin durumlarını özel olarak kapsamasa da, burada belirtilen birçok standart onlar için de *mutatis mutandis* geçerli olabilir.

Uluslararası koruma ihtiyacı olan kişiler Kıbrıs'ın kuzey kesiminde birçok sebepten ötürü alıkonulabilmektedirler. Sistematik olarak alıkonulan uluslararası koruma ihtiyaç sahipleri aşağıdaki gibi kategorize edilebilir:

- Kıbrıs'ın kuzey kesimine girişlerine birçok nedenden ötürü izin verilmeyen kişilere yönelik hava ve deniz 'limanlarında' bulunan sınır geçiş noktalarındaki idari alıkoyma; bu tür alıkoyma işlemleri cinsiyet, yaş ya da incinebilirliğe bakılmaksızın otomatik olarak uygulandığı için özellikle sorunludur;
- Vizelerinde belirtilen süreden daha fazla kalan kişilerin veya hapis cezası gerektiren bir suçtan mahkum olunması durumunda, hapis cezasının bitmesinin akabinde, sınırdışı maksatlı kişilerin 'polis' karakollarında tutuklanmaları;
- Düzensiz giriş yapıldığı durumlarda, tahkikat süresi boyunca ve cezai kovuşturma sırasında 'polis' karakolunda veya 'merkezi cezaevinde' tutukluluk;
- Düzensiz giriş yapıldığı durumlarda, bu doğrultuda, mahkeme tarafından aleyhinde hapis cezası verilen kişilerin 'merkezi cezaevinde' hapsedilmeleri.

İlk olarak, Kıbrıslı Türk 'yetkililerin' sığınma başvurularını değerlendirmekle ilgili sorumluluk almadıklarının altını çizmek gerekir. Yerel 'yasalar' uluslararası koruma ihtiyacı bulunan kişiler ve diğer göçmenler arasında ayırım yapmaktadır. Bir diğer yandan, BMMYK'nın sorumluluk alanı Kıbrıs'ın kuzey kesimini de kapsamaktadır. Bu doğrultuda BMMYK ihtiyacı olan kişilere uluslararası koruma ve yardım sağlamaktadır.² Ancak, kurulu yerel prosedürler olmadığından, birçokları bundan yararlanamamaktadır.

Uluslararası koruma ihtiyacı olan kişilere ilişkin *özel yerel bir yasal düzenleme bulunmasa da, en azından teoride, Kıbrıslı Türk 'yetkililerin' tek tarafı olarak sorumluluk aldığı uluslararası insan hakları sorumlulukları uluslararası koruma ihtiyacı olan kişilerin durumuna doğrudan uygulanabilir. Bu insan hakları sorumlulukları yerel mevzuatın parçası olan birçok insan hakları sözleşmesinde mevcuttur:*

- Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi;³

2 UN High Commissioner for Refugees in Cyprus [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Kıbrıs] 'The UN Refugee Agency Cyprus' (UNHCR Cyprus, 2014), s.7.

3 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi (28 Temmuz 1951 tarihinde onaylandı, 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe girdi) 189 UNTS 137, [bundan sonra metinde "Mülteci Sözleşmesi" olarak yer alacaktır].

- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi;⁴
- Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi;⁵
- *İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme*;⁶
- *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*.⁷

Bu sözleşmeler, bu raporun ileriki bölümlerinde daha geniş olarak açıklandığı üzere, alıkoyma ile ilgili hak ve özgürlükleri kapsamaktadır.

Non-refoulement yani, geri göndermeme prensibi mülteci korumasının temel taşıdır.⁸ Devletlerin, kişileri zulme uğrama ihtimalleri olan yerlere geri göndermemeleri gerektiği fikrinden doğmuştur.⁹ Uluslararası koruma ihtiyacı bulunan kişilerin alıkonulmaları genellikle sınır dışı ve ihraç bağlamında gerçekleştiğinden, ilgili yerlerde *non-refoulement* prensibi de ele alınacaktır.

4 Avrupa Konseyi, İnsan Hakları ve Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, Protokol No. 11 ve 14 tarafından değiştirilmiş şekliyle (4 Kasım 1950 tarihinde onaylandı, 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe girdi) ETS 5, [bundan sonra metinde "AİHS" olarak yer alacaktır].

5 Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi (16 Aralık 1966 tarihinde onaylandı, 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girdi) 999 UNTS 171 [bundan sonra metinde "Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi" olarak yer alacaktır].

6 Birleşmiş Milletler İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme (10 Aralık 1984 tarihinde onaylandı, 26 Haziran 1987 tarihinde yürürlüğe girdi) 1465 UNTS 85, [bundan sonra metinde "İşkenceye Karşı Sözleşme" olarak yer alacaktır].

7 Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (20 Kasım 1989 tarihinde onaylandı, 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girdi) 1577 UNTS 3, [bundan sonra metinde "Çocuk Hakları Sözleşmesi"] olarak yer alacaktır.

8 Guy S. Goodwin-Gill ve Jane McAdam, *The Refugee in International Law* (3. basım, Oxford University Press, 2006) s.2

9 ibid.

1. Hukuki Çerçeve

1.1 Yerel 'yasalar' tarafından uluslararası koruma ihtiyacı olan kişilerin alıkonması ve geri gönderilmesi

1.1.1. 'yabancılar ve muhaceret yasası' (Fasıl 105)¹⁰

Fasıl 105, muhaceret ve, *inter alia*, sınır kontrolü, alıkoyma, sınırdışı ve ikamet izinleri ile ilgili başlıca dokümandır. Not edilmelidir ki, bu 'yasa' 'anayasadan' ve uluslararası insan hakları ve mültecilerle ilgili uluslararası sözleşmelerden de önce hazırlanmış olup, yerel hukuki çerçevenin parçası haline gelmiştir. Bu sebeple de, 'yönetimin' tek tarafı olarak kendini sorumlu tuttuğu uluslararası insan hakları ve mülteci hakları ile ilgili sorumluluklarıyla uyumlu değildir. 'Yasa' altında, yabancılar¹¹ "yasaklı göçmen" sayıldığı durumlarda gözetim altına alınmak üzere tutuklanabilmekte veya alıkonulabilmektedir. Madde 6(1) altında listelenen 13 farklı durumda bir kişi "yasaklı göçmen" olarak sayılabilmektedir. Sığınmacı ve mülteciler ile ilgili en fazla karşılaşılanlar aşağıdakiler gibidir:

- işlediği bir suçtan mahkûm edilerek bir süre hapis cezasına çarptırılan bir kişi;¹²
- verilen herhangi bir izinde öngörülen herhangi bir yasaklama, koşul, kısıtlama veya sınırlandırmaya aykırı olarak Kıbrıs'ın kuzey kesimine giren veya ikamet eden herhangi bir kişi;¹³
- Kıbrıs'ın kuzey kesiminden sınır dışı edilmiş bulunan herhangi bir kişi;¹⁴
- Kıbrıs'ın kuzey kesimine göçmen olarak girmek isteyen, ancak içinde makamlarınca verilmiş bir giriş vizesi bulunan pasaportuna ek olarak, göçmen olarak girmesi için verilmiş bir göç izni bulunmayan herhangi bir yabancı;¹⁵
- Kamu sağlığına tehlike oluşturan bir bulaşıcı veya enfeksiyöz hastalıktan mustarip olduğu belgelendirilen herhangi bir kişi.¹⁶

Fasıl 105, madde 13 ve 14 altında girişine izin verilmeyen veya sınır dışı edilmesi emrolunan kişiler tutuklanabilir ve idari olarak alıkonabilirler. Yasaklı göçmenlerin Kıbrıs'ın kuzey kesimini terk etmelerine dair olan 13'üncü madde altında idari alıkonulma ile ilgili azami süre 8 gün olarak belirtilmiştir. Bu sürenin aşılması durumunda, alıkoyma idari gözetime tabi olur ve Mahkemece uzatılabilir. Sınırdışı ile ilgili olan madde 14'e göre de, süresiz olarak, yasaklı göçmen olan veya Kıbrıs'ın kuzey kesimine sınırlı bir süre kalmak üzere izinli olarak giren, ancak o süre bittikten sonra kalmaya devam eden herhangi bir kişi sınır dışı edilebilir ve edilinceye kadar alıkonabilir. Bu madde altında azami süre veya yargısal denetim ile ilgili bir ibare bulunmaktadır. Hemen hemen tüm sınırdışı

10 'yabancılar ve muhaceret yasası, fasıl 105 (1959 baskısı) kabul tarihi: 19 temmuz 1952, 21/1982; 44/1989, 32/2004, 38/2006, 28/2007; 50/2007; 31/2008; 55/2011; 62/2014 ve 44/2016 sayılı değişiklik yasaları ile değiştirilmiş ve şekliyle'.

11 Fasıl 105 altında 'yabancılar', 'kktc' yurttaşı veya Kıbrıs yerlisi olmayan kişiler olarak tanımlanmıştır.

12 madde 6(1)(d).

13 madde 6(1)(k).

14 madde 6(1)(i).

15 madde 6(1)(l).

16 madde 6(1)(c).

maksatlı alıkonma emirleri madde 14 altında yapılmaktadır. Ancak, bu tür kararlara karşı, yukarıda belirtildiği gibi, 'yargıtay' olarak görev yapan 'yüksek mahkemeye' yetkisiz tutuklamanın kaldırılması için emirname (Habeas Corpus) başvurusu veya 'yüksek idare mahkemesi' olarak görev yapan 'yüksek mahkemeye' 'anayasanın' 152'nci maddesi altında başvuru yapılabilir.

İzinsiz giriş ve/veya bulunuş Fasil 105'in 12'nci ve 19'uncu maddeleri altında yasaklanmıştır ve bu maddeler altında hapis ve/veya para cezasına tabidir. Cezalandırma süreçlerinde, uluslararası koruma ihtiyacı bulunan kişiler, genellikle, 'polis' karakollarında ve/veya 'merkezi cezaevinde', cezai suçlara dair yargılanan veya hüküm giymiş kişilerle birlikte alıkonmaktadır ve mevcut sığınma mekanizmalarına erişimleri otomatik olarak sağlanmamaktadır. Bazı durumlarda, alıkoyma ve sınırdışı emirleri hemen çıkartılıp, bu emirler temelinde, 'polis' karakollarında alıkonulduktan sonra, yargılanmadan, sınırdışı edilmektedirler.

MHD'nin gözlemlerine göre, 2016 yılında, Kıbrıs'ın kuzey kesimine düzensiz yollarla giren ve uluslararası koruma ihtiyacı olan birçok kişi aleyhinde ceza davası açılmamış, bunun yerine Kıbrıs'ın kuzey kesimine gelmeden önce son buldukları yere ivedilikle geri gönderilmişlerdir, ki bu yer genellikle Türkiyedir. Örneğin, 23 Suriyeliden oluşan ve onaylanmamış bir 'limandan' giriş yapan bir grup ve sahte seyahat belgesi kullanmış olan 3 Suriye ve 2 İran uyruklu kişi ile ilgili böylesi bir işlem gerçekleştirilmişti. 2015 yılında, aynı prosedür, askeri yasak bölgeyi ihlal ederek, Kıbrıs'ın kuzey kesimine düzensiz giriş yapan, öncesinde daimi olarak Suriye'de ikamet eden 38 Filistin uyruklu kişi ve deniz yolu ile Kıbrıs'ın kuzey kesimine giriş yapan 9 Suriye uyruklu kişi için gerçekleştirilmişti.

1.1.2. 'ceza yasası' (Fasil 154)¹⁷

'Ceza yasası' genel olarak başkasının kimliğine bürünme¹⁸ ve bir belgede adı geçenin kimliğine bürünme¹⁹ eylemlerini yasaklamaktadır. Uluslararası koruma ihtiyacı sahibi kişiler 'ceza yasası' altındaki bu tür suçlardan tutuklanmakta, itham edilmekte ve hüküm giymektedirler. Cezalandırma süreçlerinde, neredeyse tüm vakalarda, tahkikat süresi boyunca 'polis' karakolunda ve cezai kovuşturma sırasında ve hüküm giydikten sonra da 'merkezi cezaevinde' 'ceza yasası' altında diğer suçlardan hüküm giymiş suçlularla beraber alıkonulmakta, hapsedilmekte ve mevcut sığınma mekanizmalarına erişimleri otomatik olarak sağlanmamaktadır.

1.1.3 'askeri yasak bölgeler yasası' (5/1979)²⁰ ve 'askeri suç ve cezalar yasası' (29/1983)²¹

'Askeri yasak bölgeler yasası'nın 4'üncü maddesine göre, askeri yasak bölgelere izinsiz veya gizlice veya hile ile giren kişileri yargılama ve cezalandırma yetkisi 'askeri mahkemededir'. 'Askeri suç ve cezalar yasası' madde 20(1)'e göre "askeri hizmetlerinin gereği olarak yasaklanan ve yasaklandığı yazı, levha ve sair işaretlerle açıkça belirlenen bir bölge veya yere gizlice veya hile veya yanıltma yolu ile giren kimse suç işlemiş olur ve 3 yıla kadar

17 'ceza yasası, fasıl 154 (1959 baskısı) kabul tarihi: 1 ocak 1929, 3/1962, 43/1963, 15/1972, 20/1974, 31/1975, 6/1983, 22/1989, 64/1989, 11/1997, 20/2004,41/2007; 20/2014 ve 45/2014 sayılı değişiklik yasaları ile değiştirilmiş ve şekliyle'.

18 madde 360.

19 madde 362.

20 'askeri yasak bölgeler yasası, yasa no. 5/1979, kabul tarihi: 17 Mayıs 1979'.

21 'askeri suç ve cezalar yasası, yasa no. 29/1983, kabul tarihi: 19 Nisan 1983, 34/1995, 50/2006 ve 8/2009 sayılı değişiklik yasaları ile değiştirilmiş ve birleştirilmiş şekliyle'.

hapis cezasına çarptırılır". Aynı maddenin 2'nci bendine göre de "askeri hizmetlerinin gereği olarak girişi izne bağlanan ve (1). fıkrada belirtilen yerlere izinsiz veya ilgililerce verilmiş izin koşullarına aykırı olarak giren kimse suç işlemiş olur ve 2 yıla kadar hapis cezasına çarptırılır".

Kıbrıs'ın güneyinde yargı yetkisini kullanabilen Kıbrıs Cumhuriyeti'nde bulunan sığınma mekanizmalarına erişebilmek için, Kıbrıs'ın kuzey kesimine gelen uluslararası koruma ihtiyacındaki kişiler Yeşil Hat üzerindeki resmi geçiş noktalarında konuşlanmış Kıbrıs Cumhuriyeti yetkililerine başvurabilmelerinin önünde yasal hiçbir engel bulunmamaktadır. Ancak, bilgi eksikliği ve adanın herhangi bir tarafında görevli 'polislerce' yakalanma ve/veya geri gönderilme korkusundan ötürü uluslararası koruma ihtiyacı olan kişiler genellikle Yeşil Hat'tı düzensiz olarak geçmeye çalışmaktadır. Ender olarak da, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde sığınma talebinde bulunan kişiler, aile üyelerinin yanlarına gelmesinin önünde hukuki ve/veya nesnel engeller olduğunda Kıbrıs'ın güneyinden, kuzeyine bu yolla geçmeye çalışıp, genellikle Türkiye'de bulunan aile üyelerinin yanına gitmeye çalışmaktadır. 2016 yılında MHD, bu sebeple tutuklanmış 1 kişi tespit etti. 2015 yılında ise 50 kişi bu şekilde tutuklanmış, 38'i geldikleri yer olan Kıbrıs'ın güneyine derhal geri gönderilmiş, 12'si de, 17'den 32 güne kadar değişen sürelerle, 'polis' karakollarında tutuklanmış ve cezaevinde hapsedilmişlerdir.

1.2. 'anayasa'²² altındaki usulî güvenceler

'Anayasanın' 16'ncı maddesi herkes için kişi özgürlüğü ve güvenliğini güvence altına almaktadır. Maddenin 2'nci bendinde de bu kurala istisnalar sıralanmaktadır. Bu istisnaların arasında "yetkili mahkemece hakkında hüküm verilmiş bir kişinin tutukluluğu"; "bir kişinin, suç işlediği makul şüphesi üzerine, yetkili yargı mercii önüne getirilmesi amacıyla veya suç işlemesini önlemenin veya işledikten sonra kaçmasına engel olmanın makul olarak gerekli görüldüğü hallerde yakalanması veya tutukluluğu" ve "bir kişinin, Devlet topraklarına izinsiz girmesini önlemek için veya bir yabancıнын sınırdışı edilmesi veya geri verilmesi işlemine girişilmesi nedeniyle yakalanması veya tutukluluğu" yer almaktadır. Bu madde aynı zamanda yargılama öncesi tutuklulukla ilgili de usulî güvenceler de içermektedir.²³ Not edilmelidir ki, Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki 'anayasa' maddesi ile büyük benzerlik gösteren, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nda belirtilen güvencelerin Mahkemelerce idari bir karar temelinde verilen sınırdışı maksatlı tutuklamalar için geçerli olmadığı kararı verilmiştir.²⁴

22 'kuzey kıbrıs türk cumhuriyeti, anayasa, resmi gazete, 7 Mayıs 1985, kabul tarihi: 5 Mayıs 1985'.

23 Kimse, ölüm veya hapis cezasını gerektiren bir suçüstü halinde, yasa ile konduğu zaman ve gösterildiği usul müstesna, yasanın gösterdiği usullere uygun olarak ve gerekçe, yargıç kararına dayanarak düzenlenmiş adli bir belge bulunmaksızın yakalanamaz; yakınlarına bilgi verme hakkı; yakalanmasını veya tutuklanmasını gerektiren nedenler, yakalanması veya tutuklanması sırasında anladığı dilde bildirilme hakkı ve kendisinin veya yakınlarının seçtiği bir hukukçunun hizmetinden derhal yararlandırma hakkı; mümkün olan en kısa zamanda, ve her halde yirmi dört saat geçmeden bir yargıç önüne çıkarılma hakkı; Yargıç tarafından derhal, yakalanma nedenlerinin anlayacağı bir dilde soruşturulması; en kısa zamanda ve herhalde yargıç önüne çıkma tarihinden başlayarak üç günü geçmeyen bir süre içinde, uygun göreceği koşullarla serbest kalma veya yakalanma nedeni suç hakkındaki soruşturma tamamlanmadığı takdirde, her defasında sekiz günü geçmemek koşuluyla, bu yakalanmanın devam etmesi ve bu sürenin toplamının yakalanma tarihinden başlayarak üç ayı geçmemesi; yargıç tarafından verilen yakalanma ve yakalanmanın devam etmesi kararını istinaf etme hakkı; tutukluluğunun yasaya uygunluğu hakkında bir mahkemece süratle karar verilmesi için, yasal yollara başvurma hakkı; tutukluluğu yasaya aykırı görüldüğü takdirde, mahkemece serbest bırakılması hakkı; 'anayasa' Madde 16'da belirtilen kurallara aykırı olarak bir yakalanma veya bir tutukluluk durumunda, dava açmak suretiyle tazminat alma hakkı.

24 Başsavcı v Afames (1961) 1 CLR 121; Essa Murad Khlaief v Kıbrıs Cumhuriyeti (2003) CLR 1521.

Madde 151(3) altında, tutuklama veya hapsedilme kararının hukuka uygunluğu 'yargıtay' olarak görev alan 'yüksek mahkemeye' başvuru yapılarak denetlenebilir. Bu başvurunun başarılı olması halinde, özgürlüğünden mahrum kalan kişi derhal serbest bırakılmalıdır. İçtihatı göre, başvuruyu yapan kişinin, tutuklamanın gayri yasal ve yetkisiz olduğunu ispat etmesi gerekmektedir.²⁵

Ek olarak, madde 152 altında, idari bir tutuklama kararına karşı 'yüksek idare mahkemesine' başvuru yapılabilir. Madde şöyle demektedir:

"yüksek idare mahkemesi", yürütsel veya yönetsel bir yetki kullanan herhangi bir organ, makam veya kişinin bir kararının, işleminin veya ihmalinin, bu 'anayasanın' veya herhangi bir 'yasanın' veya bunlara uygun olarak çıkarılan 'mevzuatın kurallarına aykırı olduğu veya bunların sözkonusu organ veya makam veya kişiye verilen yetkiyi aşmak veya kötüye kullanmak suretiyle yapıldığı şikayeti ile kendisine yapılan başvuru hakkında, kesin karar vermek münhasır yargı yetkisine sahiptir."

Başvuru, karar veya işlemin yayınlanması tarihinden veya yayınlanmadığı takdirde veya bir ihmal halinde, başvuran kişinin bunu öğrendiği tarihten başlayarak yetmiş beş gün içinde yapılmalıdır.²⁶ Başvurunun başarılı olması halinde, "sözkonusu karar veya işlemin, tamamen veya kısmen, hükümsüz ve etkisiz olduğuna ve herhangi bir sonuç doğurmayacağına"; veya "sözkonusu ihmalin, tamamen veya kısmen yapılmaması gerektiğine ve yapılması ihmal olunan eylem veya işlemin yapılması gerektiğine karar verebilir".²⁷ İdari tutuklama kararı genellikle sınırdışı etme maksatlı verilir.

Sınır dışı etme maksatlı bir tutuklama kararına karşı bu madde altında yapılan bir başvurunun başarılı olması halinde, tutuklama ve sınır dışı kararı hükümsüz kılınır.

Bir diğer yandan, bu sınırdışı maksadı ile ilişkili durumlarda başvurunun etkililiği birçok açıdan sorunludur. İlk olarak, sınırdışı maksatlı tutuklama kararlarına karşı yapılan bu başvuru, yürütmeyi durdurma kararı vermedikçe, kararı askıya alma etkisine sahip değildir. MHD'nin deneyimi doğrultusunda, dava süreci ortalama bir buçuk yıl, ara emri başvuruları da bir günden birkaç haftaya kadar sürebilmektedir.²⁸

Ayrıca ara emrinin verilmesi için gerekli koşulları yerine getirmek oldukça zordur: "karara bağlanması gereken konunun ciddi olması, davacının iddiasında haklı olduğuna dair belirtilerin bulunması ve men'i müdahale emri verilmezse ileride telafisi mümkün olmayacak bir zararın doğacağı veya eski duruma dönüşün çok zorlaşacağı

25 'cemal kurtçebe v merkezi cezaevi müdürlüğü vas. kktc başsavcılığı, yargıtay/asli yetki 7/91, D. No:3/1991, 1 Ekim 1991 tarihli karar'.

26 madde 152(3).

27 madde 142(4).

28 yım 241/2014 numaralı davada bir sığınmacı için yapılan ara emri başvurusu 'mahkeme' tarafından ertesi gün dinlenmiş ve karara bağlanmıştı, ancak ertesi yıl yapılan benzer bir başvuru, bir ay sonra Suriye'de yaşayan Filistin kökenli bir sığınmacı 'gönüllü olarak' Suriye'ye dönmeyi kabul ettiğinde ve Türkiye üzerinden sınırdışı edildiğinde halen daha sonuçlanmamıştı.

hususlarında mahkemenin kanaat getirmesi gerekir”.²⁹

Ek olarak, sınırdışı kararının askıya alınabildiği davalarda, aynı zamanda da tutuklama askıya alınmayabilir. Örneğin YİM 241/2014 numaralı, Ercan 'havalimanında' girişine izin verilmeyen ve sınırdışı maksatlı alkonulan bir sığınmacı ile ilgili davada, 'mahkeme' sınırdışının askıya alınmasını kabul etmesine rağmen aynı ara emir başvurusu altında tutukluluğun askıya alınmasını reddetmiştir.

Ayrıca, madde 152 altında yapılan bir başvuruda, 'yüksek idare mahkemesinin' yetkisi tutuklama ve sınırdışı maksatlı tutuklama kararının, davanın esasına girmeksizin, kararın verildiği zamanki olgular ve koşullar temelinde “*anayasanın' veya herhangi bir 'yasanın' veya bunlara uygun olarak çıkarılan mevzuatın kurallarına aykırı olduğu veya bunların sözkonusu organ veya makam veya kişiye verilen yetkiyi aşmak veya kötüye kullanmak suretiyle yapıldığı*”nı incelemekle sınırlıdır.³⁰

Tüm bunlardan da öte, hukuki prosedürler, başvuran kimselerin kendi başlarına üretemeyecekleri kadar kompleks ve pahalıdır. Ancak, bu tür davalara ilişkin, yerel mevzuatta adli yardım verilmesinin yeri bulunmamaktadır.

1.3 İç hukukun parçası olan uluslararası hukuk altındaki sorumluluklar

1.3.1 1951 Mülteci Sözleşmesi

1967 Protokolü³¹ tarafından tamamlandığı şekliyle, 'mülteci koruması'na dair olan uluslararası sistemin temel taşı' addedilmektedir.³² Yani, sözleşme maddeleri sadece bu raporun maksatları bakımından, iç hukukun parçası olarak önemli olmayıp, aynı zamanda da mülteci korumasına dair uluslararası standartları belirlediği ölçüde de önem taşımaktadırlar.³³

Mülteci Sözleşmesi iç hukukun parçası olarak görülmektedir. Mülteci sözleşmesi Birleşik Krallık tarafından, 1954 yılında, madde 1B(1) altında, coğrafi kısıtlama olmaksızın imzalandı ve onaylandı.³⁴ Akabinde, 1956 yılında, sözleşmenin 40(1) maddesi altında, Mülteci Sözleşmesinin uygulanması, o dönemler kolonisi olan Kıbrıs'a geniş-

29 madde 41, 'mahkemeler yasası, Yasa No. 9/76, resmi gazete = R.G., 18 Nisan 1976 No. 25, kabul tarihi: 17 Mart 1976, 3/1978, 10/1978, 6/1980, 23/1980, 19/1981, 18/1982, 34/1982, 56/1982, 21/1983, 7/1984, 20/1984, 4/1985,7/1986, 24/1986, 2/1988, 5/1988, 15/1988, 67/1991, 8/1995, 15/1995, 38/1995, 6/1997, 42/2000, 2/2002; 43/2005; 51/2008, 15/2009, 17/2013 ve 54/2017 sayılı değişiklik yasaları ile değiştirilmiş ve birleştirilmiş şekliyle'.

30 'salim elibol ile kktc bakanlar kurulu vasıtasıyla kktc vd., YİM 15/2006, D.No: 223/1980, 18 Mart 2008 tarihli karar', sayfa 5.

31 Mültecilerin Statüsüne Dair Protokol (31 Ocak 1967 tarihinde onaylandı, 4 Ekim 1967 tarihinde yürürlüğe girdi) 606 UNTS 267, [bundan sonra metinde "1967 Protokolü" olarak yer alacaktır].

32 Bkz. UN General Assembly [BM Genel Kurulu], Office of the UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi], 'Genel Kurul tarafından alınmış karar' (9 Şubat 1998) BM Dök. A/RES/52/103.UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], 'The 1951 Convention relating to the Status of Refugees: Its Relevance in the Contemporary Context' (UNHCR, 1999) <www.refworld.org/docid/3ae6b3388.html> erişim tarihi: 28 Aralık 2016.

33 UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], 'The 1951 Convention relating to the Status of Refugees: Its Relevance in the Contemporary Context' (UNHCR, 1999) <www.refworld.org/docid/3ae6b3388.html> erişim tarihi: 28 Aralık 2016.

34 UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], 'Note on International Protection (Yüksek Komiser tarafından sunuldu)' (1967) BM Dök. A/AC.96/377.

letildi³⁵ Bağımsızlıkla beraber, Kıbrıs Cumhuriyeti, Kuruluş Anlaşması madde 8(1) uyarınca Birleşik Krallık'ın uluslararası yükümlülüklerini ve sorumluluklarını üslendi.³⁶ Ek olarak, 16 Mayıs 1963 tarihinde, Kıbrıs Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne yaptığı beyan ile Mülteci Sözleşmesi'ne olan taahhüdünü onayladı.³⁷ Böylelikle, Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki mevcut 'anayasanın' geçici 4'üncü maddesi uyarınca, mülteci sözleşmesi iç hukukun parçasıdır. Bir diğer yandan, zaman kısıtlamasını kaldıran 1967 Sözleşmesi Kıbrıslı Türk 'yetkililer' tarafından henüz onaylanmamıştır.

Sözleşme'nin zaman kısıtlamasına rağmen, günümüzde, Kıbrıs'ın kuzey kesiminde uygulanabilirliği ile ilgili Mülteci Sözleşmesinin 1D maddesi kapsamında, BM Genel Kurulu kararları ile durumları kesin bir şekilde kararlaştırılmamış ve UNRWA'nın³⁸ koruma veya yardımını alması herhangi bir nedenle sonlanmış Filistin mültecilerinin Mülteci Sözleşmesi korumasına dair *ipso facto* hak sahibi olduğunun altını çizmek gerekir.³⁹ Böylelikle 1951 Sözleşmesi UNRWA ve BMMYK arasında ve müşterek yetki ve görevlerin çakışmasını önlemekte hem de gerektiği gibi Filistin mültecilerine koruma ve yardımın devamını garanti altına almaktadır.

D. Bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği dışında, diğer bir Birleşmiş Milletler organı veya örgütünden halen koruma veya yardım gören kimselere uygulanmayacaktır.

Durumları, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun konuyla ilgili uygun kararları çerçevesinde kesin olarak halledilmeden, yararlandıkları bu tür koruma veya yardımlar herhangi bir sebeple sona eren kişiler, işbu Sözleşme'den tamamen yararlanırlar.

Madde 1D'nin 2. paragrafı Kıbrıs'ın kuzey kesiminde sığınma talep eden Filistin mültecileri ile ilgili büyük önem taşımaktadır. Buradan hareketle, Kıbrıslı Türk 'yetkililerin' zaman kısıtlamasına rağmen, bu gruba dair sorumlulukları bulunmaktadır.

Mülteci Sözleşmesi'nin dili ve ruhu tarafından ifade edildiği şekliyle, koruma rejiminin kurucu ilkeleri aşağıdaki gibidir:

1. *Non-refoulement* / geri göndermeme ilkesi: mülteciler zulüm veya zulüm tehdidinde maruz kalacakları yerlere geri gönderilmemelidirler; mültecilerin ihtiyaç edilmesini içeren tedbirler sadece istisnai olarak, ulusal güvenlik veya kamu düzenine doğrudan bir tehdit bulunduğu durumlarda alınabilir.
2. Ayrımcılık yapmama ilkesi: fark gözetmeksizin, tüm mültecilere koruma sağlanmalıdır.
3. Cezalandırmama ilkesi: zulümden kaçan insanların düzenli bir şekilde ülkelerini terkedip, bir başka ülkeye

35 ibid.

36 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna İlişkin Temel Antlaşma (Birleşik Krallık-Yunanistan-Türkiye) (16 Ağustos 1960) 382 UNTS 5476.

37 UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], 'State Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and/or its 1967 Protocol' (UNHCR, 2014) <www.refworld.org/docid/51d3dad24.html> erişim tarihi: 27 Eylül 2016.

38 Birleşmiş Milletler Yakındoğu Filistin Mültecilerine Yardım Ajansı.

39 UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], 'Revised Note on the Applicability of Article 1D of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees to Palestinian Refugees' (UNHCR, 2009) <www.refworld.org/docid/4add77d42.html> erişim tarihi: 29 Aralık 2016.

giriş yapmaları beklenemez; bu sebeple de sığınma talep ettikleri ülkelere yasalara aykırı bir şekilde giriş yaptıkları veya buldukları sebebiyle cezalandırılmazlar.⁴⁰

1967 Protokolüyle beraber, Mülteci Sözleşmesi, derogasyonuna izin verilmeyen madde 33'de uluslararası geleneksel hukuk ilkesi olan *non-refoulement* prensibini düzenlemektedir.

Madde 33 İhraç veya geri gönderme ("refoulement") yasağı

1. Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tâbiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade ("refouler") etmeyecektir.

2. Bununla beraber, bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlikeli sayılması yolunda ciddi sebepler bulunan veya özellikle ciddi bir adi suçtan dolayı kesinleşmiş bir hükümle mahkum olduğu için söz konusu ülkenin halkı açısından bir tehlike oluşturmaya devam eden bir mülteci, işbu hükümden yararlanmayı talep edemez.

Madde 32.2 bir mültecinin hangi durumlarda ihraç edilebileceğini düzenler⁴¹. Ancak, bu madde, devletlerin bölgesel ve uluslararası sözleşmeler altında bulunan ve hiçbir istisnası olmayan *non-refoulement* yükümlülüklerini etkilemez.⁴²

Mülteci Sözleşmesi hem madde 1 altında mülteci olarak tanımlanan, hem de mülteci olası veya *prima facie* mülteci statüsü talebinde bulununlar için geçerlidir.⁴³ Bu madde altında mülteci tanımı aşağıdaki gibi yapılmıştır.

"ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı *ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs*"

Mülteci Sözleşmesinden yararlanabilmek için, ispat standardı olan ve ihtimaller dengesi testinden biraz daha aşağıda kalan haklı nedenler testi çerçevesinde zulmün gerçekleşmesine dair 'iyi sebep', 'geçerli dayanak' veya 'gerçek veya makul ihtimal veya olasılık' aranmaktadır⁴⁴.

Madde 1(F) altında mülteci statüsü haricinde bırakmaya ilişkin hükümler, madde 1(C) altında da mülteci statüsü

40 UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], 'The 1951 Convention relating to the Status of Refugees: Its Relevance in the Contemporary Context' (UNHCR, 1999) <www.refworld.org/docid/3ae6b3388.html> erişim tarihi: 28 Aralık 2016, paragraf 4.

41 Daha fazla bilgi için bkz. Sir Elihu Lauterpacht ve Daniel Bethlehem, 'The Scope and Content of the Principle of Nonrefoulement: Opinion' haz. Erika Feller, Volker Türk ve Frances Nicholson, *Refugee Protection in International Law: UNHCR's Global Consultations on International Protection* (Cambridge University Press, 2003)

42 bkz. Bölüm 1.3.2, 1.3.3 ve 1.3.4.

43 Guy S. Goodwin-Gill ve Jane McAdam, *The Refugee in International Law* (3. basım, Oxford University Press 2006) sayfa 59.

44 Joseph Adjei v. Minister of Employment and Immigration [1989] R.S.C. 1976, C. 52; R v. Secretary of State for the Home Department, Ex parte Sivakumaran Conjoined Appeals [1988] AC 958, [1988] 1 All ER 193, [1988] 2 WLR 92, [1988] Imm AR 147.

sünün sona erdirilmesine ilişkin hükümler yer almaktadır.

Madde 1(C). Yukarıdaki kısım A'da belirtilen hükümlerin kapsamına giren her kişi eğer:

(1) Vatandaşı olduğu ülkenin korumasından kendi isteği ile tekrar yararlanırsa; veya

(2) Vatandaşlığını kaybettikten sonra kendi arzusu ile tekrar kazanırsa; veya

(3) Yeni bir vatandaşlık kazanmışsa ve vatandaşlığını yeni kazandığı ülkenin himayesinden yararlanıyorsa; veya

(4) Kendi arzusu ile terk ettiği veya zulüm korkusu ile dışında bulunduğu ülkeye kendi arzusu ile, tekrar yerleşmek üzere dönmüşse; veya

(5) Mülteci tanınmasını sağlayan koşullar ortadan kalktığı için vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanmaktan sakınmaya artık devam edemezse;

İşbu fıkra, vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden yararlanmayı reddetmek için önceden geçerli zulme ait haklı sebepler ileri sürebilen, bu maddenin A(1) kısmının kapsamına giren bir mülteciye tatbik olunmayacaktır;

(6) Tabiiyetsiz olup da, mülteci tanınmasını yol açan koşullar ortadan kalktığı için, normal ikametgahının bulunduğu ülkeye dönebilecek durumda ise;

Ancak işbu fıkra, normal ikametgahının bulunduğu ülkeye dönmeyi reddetmek için önceden maruz kaldığı zulme bağlı haklı sebepler ileri sürebilen, bu maddenin A(1) kısmının kapsamına giren bir mülteciye uygulanmayacaktır.

Bu kişiye, işbu Sözleşme'nin uygulanması sona erecektir.

Mülteci statüsünün sona erdirilmesine ilişkin hükümlerin temelindeki mantık haklı veya gerekli olmaktan çıktığı durumlarda uluslararası korumanın sağlanmaya devam etmemesi gerektiğidir.⁴⁵ Hükümler statünün iptaline ilişkin değildir ve dar bir şekilde yorumlanmamalıdır.⁴⁶ İspat külfeti sığınma ülkesindeki ilgili yetkililerdedir.⁴⁷

F. Bu Sözleşme hükümleri:

(a) barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç gibi suçlar için hükümler koyan uluslararası belgelerde tanımlanan bir suç işlediğine;

(b) mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye sığınmadan önce, sığındığı ülkenin dışında ağır bir siyasi olmayan suç işlediğine;

(c) Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden suçlu olduğuna;

dair hakkında ciddi kanaat mevcut olan bir kişi hakkında uygulanmayacaktır.

Mülteci statüsünün haricinde kalmaya ilişkin hükümlerin temelindeki mantık, aşırı derecede ağır fiillerin

45 UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], "Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees" (2011) BM Dök. HC-R/1P/4/ENG/REV. 3 [bundan sonra metinde "BMMYK El Kitabı" olarak yer alacaktır], paragraph 115.

46 BMMYK El Kitabı, paragraf 116 – 117.

47 Guy S. Goodwin-Gill ve Jane McAdam, The Refugee in International Law (3. basım, Oxford University Press 2006), sayfa 87.

failleri, mülteci korumasını hak etmedikleridir⁴⁸. Bu hükümlerin uygulanabilmesi için madde 1(F) tarafından kapsanan suçlardan biri ile ilgili kişisel sorumluluk bulunmalıdır. İspat külfeti, mülteci statüsü belirleme işlemlerini üstlenen yetkililerdedir ve tüm statüsü belirleme işlemlerinde olduğu gibi şüphe ilgili başvuru lehine yorumlanmalıdır⁴⁹. İspat standardı net ve güvenilir kanıttır.⁵⁰ Aynı zamanda bir kişinin bu madde altında mülteci statüsü haricinde tutulsa da, aşağıdaki bölümlerde açıklandığı üzere, geri göndermeye karşı diğer insan hakları sözleşmeleri altında⁵¹ korunabileceği akıld tutulmalıdır.

Cezalandırmamaya ilişkin, Mülteci Sözleşmesi'nin 31'inci maddesi aşağıdakileri belirtmektedir.

1. Taraf Devletler, hayatlarının veya özgürlüklerinin, madde 1'de gösterilen şekilde tehdit altında bulunduğu bir ülkeden doğruca gelerek izinsizce kendi topraklarına giren veya bu topraklarda bulunan mültecilere, gecikmeden yetkili makamlara başvurarak yasa dışı girişlerinin veya bulunuşlarının geçerli nedenlerini göstermeleri koşuluyla, yasa dışı yollardan girişleri veya bulunuşlarından dolayı ceza vermeyeceklerdir.

2. Taraf Devletler, bu mültecilerin hareketlerine gerekli olanların dışında kısıtlama uygulamayacaklardır ve bu kısıtlamalar ancak, ülkedeki statüleri belirleninceye veya bir başka ülkeye kabulleri sağlanıncaya kadar uygulanacaktır. Taraf Devletler, bu mültecilerin diğer bir ülkeye kabullerini sağlamak için makul bir süre ve gerekli bütün kolaylıkları sağlarlar.

Bu maddenin temelindeki mantık şu şekilde açıklanmaktadır: 'ülkesinden genellikle kaçarak ayrılan bir mülteci, sığınma ülkesine yasal bir giriş yapabilmenin gereklerini yerine getirme durumunda nadiren olabilmektedir (ulusal bir pasaport ve vize elinde bulundurma)'.⁵² Madde 31 'mülteciler'den bahsetse de, 'olası mülteciler' için de geçerlidir⁵³. Bu, mülteci statüsünün açıklayıcı, tespit edici doğasından⁵⁴ ve diğer türlü yorumlanması halinde, madde tüm etkisinden yoksun kalacağından kaynaklanmaktadır.⁵⁵ Böylelikle de sığınmacılara da uygulanmaktadır.

Uluslararası koruma ihtiyacı olan birçok kişi Türkiye'den geçerek geldiğinden ötürü, Kıbrıs'ın kuzey kesimi bağla-

48 UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], 'Guidelines on International Protection No. 5: Application of the Exclusion Clauses: Article 1F of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees' (2003) BM Dök HCR/GIP/03/05, paragraf 2.

49 ibid., paragraf 34.

50 ibid., paragraf 35.

51 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme altındaki korumanın istisnası bulunmamaktadır.

52 Ad Hoc Committee on Statelessness and Related Problems [Vatansızlık ve Benzeri Sorunlarla ilgili Ad Hoc (geçici) Komite], 'Proposed Draft Convention Relating to the Status of Refugees' (1950) BM Dök. E/AC.32.L38, 15, Ek 1; Ek II, yorumlar, sayfa 57.

53 R. v. Uxbridge Magistrates' Court and Another, ex parte Adimi [1999] Imm AR 560.

54 Bkz. BMMYK El Kitabı para. 28: 1951 Sözleşmesi anlamında, bir kimse, tanımda belirtilen ölçütlere uyduğu andan itibaren mülteci sayılır. Mülteci statüsü yasal olarak tanınmadan önce, ilgili bu durumu fiilen elde etmiş olmaktadır. Dolayısıyla, mülteci statüsünün tanınması ilgiliye mülteci sıfatını vermeyip, sadece bu statünün varlığını açıklamış olur. Diğer bir deyimle, ilgili mülteci statüsü tanındığı için mülteci olmaz, tersine, mülteci olduğu için bu statü kendisine tanınır.

55 Guy S. Goodwin-Gill, 'Article 31 of the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees: non-penalization, detention, and protection' haz. Erika Feller, Volker Türk ve Frances Nicholson, *Refugee Protection in International Law: UNHCR's Global Consultations on International Protection* (Cambridge University Press, 2003), 185-252, sayfa 219.

mında 'doğrudan' terimi de açıklanması gereken bir başka unsurdur. Bu, maddenin kısa süreliğine diğer ülkelerden geçen kişilere veya geçiş ülkelerinde etkili koruma bulamayan kişilere uygulanmayacağı anlamına gelmektedir.⁵⁶ Sadece, korumaya erişmiş ve geçici veya kalıcı olarak diğer ülkelere yerleşmiş kişilere uygulanmaz.⁵⁷ Etkin korumanın olup olmadığı ile ilgili de, transit geçilen ülkelerde BMMYK'nın faal olup olmadığı belirleyici bir argüman değildir.⁵⁸ Bunun yanı sıra, bir kişinin bir başka ülkeden transit geçtiği veya bir başka ülkede kaldığını değerlendirirken, aile birleşmesi gibi nedenlerden dolayı, belirli bir varış ülkesine ulaşma niyeti de göz önüne alınmalıdır.⁵⁹ Yasa dışı giriş veya bulunuşla ilgili 'geçerli neden' gösterme şartı her vakayı kendi unsurlarına göre değiştirir. Örneğin, 'haklı nedenlere dayanan zulüm korkusu' kendi başına 'geçerli neden' olarak görülmektedir. Ek olarak, sığınılan ülkede yakın aile bağlarının bulunması,⁶⁰ izinli giriş veya bulunuşu sağlamanın imkansız veya tehlikeli olması da bu unsurlar arasında sıralanabilir.⁶¹ Benzer şekilde, 'gecikmeden' ibaresi de her vakanın unsurlarına göre değişir; buna örnek olarak danışma olanaklarının mevcudiyeti verilebilir.⁶²

'Ceza' terimi hapsedme, para cezası, işkence gibi cezalandırma çeşitlerini hem de cezalandırma yerine uygulanan tutukluluk veya gözaltı durumlarını içerir.⁶³ Tutukluluk ancak cezalandırmaya dayanmayan bir şekilde uygulandığında kabul edilebilir.⁶⁴

Pratikte, bu raporun diğer kısımlarında belirtildiği gibi, uluslararası koruma ihtiyacı bulunan kişilerin yasa dışı giriş veya bulunuşlarından ötürü tutuklanmaları veya sınır dışı edilmeleri ile ilgili vakalarda Mülteci Sözleşmesindeki kurallar neredeyse hiçbir zaman Kıbrıslı Türk 'yetkililer' tarafından göz önüne alınmamaktadır.

56 UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], 'Summary Conclusions: Article 31 of the 1951 Convention (UNHCR, Kasım 2001) haz. Erika Feller, Volker Türk ve Frances Nicholson, *Refugee Protection in International Law: UNHCR's Global Consultations on International Protection* (Cambridge University Press, 2003), 253-58, sayfa 255.

57 UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], 'Summary Conclusions: Article 31 of the 1951 Convention (UNHCR, Kasım 2001) haz. Erika Feller, Volker Türk ve Frances Nicholson, *Refugee Protection in International Law: UNHCR's Global Consultations on International Protection* (Cambridge University Press, 2003), 253-58, sayfa 255.

58 ibid.

59 ibid.

60 ibid., sayfa 218.

61 Gregor Noll, 'Article 31 (Refugees Unlawfully in the Country of Refuge)' haz. A Zimmermann, *The 1951 Convention Relating to the Status of the Refugees and its 1967 Protocol: A Commentary* (OUP, 2011), 1243-1276, sayfa 1261.

62 UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], 'Summary Conclusions: Article 31 of the 1951 Convention November 2001' haz. Erika Feller, Volker Türk ve Frances Nicholson, *Refugee Protection in International Law: UNHCR's Global Consultations on International Protection* (Cambridge University Press, 2003), 253-58, sayfa 256.

63 ibid., sayfa 256; Gregor Noll, 'Article 31 (Refugees Unlawfully in the Country of Refuge)' haz. A Zimmermann, *The 1951 Convention Relating to the Status of the Refugees and its 1967 Protocol: A Commentary* (OUP, 2011) 1243-1276, sayfa 1262.

64 ör. Attorney-General v. E. [2000] 3 NZLR 257, paragraf 45; UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], 'Note on Accession to International Instruments and the Detention of Refugees and Asylum-Seekers' (1986) BM Dök. EC/SCP/44, paragraf 47: 'tutuklamanın, ceza gerektiren suçlarla bağdaştırılmış şekilde "cezalandırıcı" özelliği bulunmamalıdır ve sığınmacılar, prensip olarak, sıradan suçlularla aynı hapisanelerde barındırılmamalıdır.'; Gregor Noll, 'Article 31 (Refugees Unlawfully in the Country of Refuge)' in A Zimmermann (ed), *The 1951 Convention Relating to the Status of the Refugees and its 1967 Protocol: A Commentary* (OUP, 2011) 1243-1276, sayfa 1261, 1263.

1.3.2 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve 1. Protokolü Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından 39/62 numaralı yasa ile onaylanarak iç hukukun parçası haline getirildi. Bu sebeple de 'anayasanın' geçici 4. maddesi uyarınca da iç hukukun parçası olmaya devam etmektedir.⁶⁵ Ayrıca, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) içtihatı uyarınca, Türkiye'nin Kıbrıs'ın kuzey kesiminde sınır ötesi sorumluluğu bulunmaktadır, böylelikle de adanın kuzey kesiminde meydana gelen AİHS'in kuruması altındaki hakların ihlallerinden sorumludur.⁶⁶

AİHS, 2'nci, 3'üncü ve istisnai olarak da 5'inci, 6'nci, 8'inci maddeleri ve 6'nci ve 13'üncü Protokolleri altında sınır dışı vakalarında uluslararası korumaya dair konular ele alınabilmektedir.

Madde 2, yaşama hakkını korur. Madde 3 de işkence ve işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleyi yasaklar. AİHS'nin 2'nci ve 3'üncü maddeleri, bu hükümlerden herhangi birine aykırı olacak bir muameleye maruz kalma riskiyle karşılaşacak bir kişinin herhangi bir şekilde iade edilmesini kesinlikle yasaklamaktadır.⁶⁷ Bu, Mülteci Sözleşmesi'nde ortaya koyulan temellerde zulme geri gönderme yasağından farklıdır. Bu hakkın istisnası yoktur ve sınırlanamaz.⁶⁸

İnsanlık dışı muamele, asgari düzeyde kasten, haklı bir gerekçe olmadan, fiziksel veya ruhsal acıya neden olma olarak tanımlanmaktadır.⁶⁹ Onur kırıcı muamele de, insanlık onuruna saygı duymayarak veya kişinin ruhsal ve fiziksel direncini kırması mümkün seviyede korku, ızdırap veya aşağılık hislerini uyandırarak, bir kişiyi aşağılayan veya küçük düşüren muamele olarak tanımlanır ve yasal olup olmadıklarına bakılmaksızın, suçlama veya ceza olarak icra edilen davranışları da içerir.⁷⁰ İspat standardına göre 2'nci madde ile ilgili davalarda, kişi ülkeye geri döndüğünde ölüm olasılığı fiilen kesin olmalıdır; 3'üncü madde ile ilgili davalarda ise, ihraç edilecek kişinin, bu hüküm tarafından yasaklanan işkenceye veya diğer kötü muamele şekillerine maruz kalma konusunda gerçek bir risk altında olduğunu ortaya koyan ciddi gerekçelerin mevcut olması gerekmektedir; yani risk öngörülebilir⁷¹ ve gerçek olmalıdır. Öngörülebilir sonuçları ağır ise küçük bir risk dahi gerçek sayılabilir.⁷² Kötü muamelenin asgari seviyede bir ciddiyete erişmesine dair nitel bir şart bulunmaktadır.⁷³ AİHM'ne göre 'muamelenin ya da cezalandırmanın doğası ve bağlamı, uygulamadaki tutum ve yöntem, süresi, fiziksel ve zihinsel etkileri ile bazı durumlarda mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi vakanın tüm koşullarına bağlıdır.'⁷⁴ Madde 3'e dayanarak sağlanan koruma, istisnai olarak hastalık ya da tıbbi, sosyal veya diğer destek çeşitlerinden yararlanma

65 'ulusal birlik partisi v kktc cumhuriyet meclisi, anayasa mahkemesi No 3/2006, D.No 3/2006, 21 Haziran 2006 tarihli karar'.

66 Loizidou v. Türkiye (Başvuru No 15318/89) (1996) 21 EHRR 188.

67 Soering v. Birleşik Krallık (Başvuru No. 14038/88) (1989) 11 EHRR 439.

68 Chahal v. Birleşik Krallık [GC] (Başvuru No. 22414/93) (1996) 23 EHRR 413; Ramzy v. Hollanda (Başvuru No. 25424/05) 27 Mayıs 2008 tarihli karar.

69 Greek Case, 18 Kasım 1969 tarihli karar, Yearbook of the European Convention on Human Rights, No. 12.

70 Pretty v. Birleşik Krallık (Başvuru No. 2346/02) (2000) 35 EHRR 1, paragraf 52, 313.

71 Soering v. Birleşik Krallık (Başvuru No. 14038/88) (1989) 11 EHRR 439, paragraf 100.

72 Soering v. Birleşik Krallık (Başvuru No. 14038/88) (1989) 11 EHRR 439, paragraf 99.

73 Greek Case, 18 Kasım 1969 tarihli karar, Yearbook of the European Convention on Human Rights, No. 12, paragraph 11; İrlanda v. Birleşik Krallık (Başvuru No. 5310/71) (1978) 2 EHRR 25, paragraf 163; Soering v. Birleşik Krallık (Başvuru No. 14038/88) (1989) 11 EHRR 439, paragraf 190.

74 Soering v. Birleşik Krallık (Başvuru No. 14038/88) (1989) 11 EHRR 439, paragraf 100.

veya yaşam koşulları temelinde de sağlanabilir.⁷⁵

Madde 5 özgürlük ve güvenlik hakkını korurken, madde 6 adil yargılanma hakkını korur. Sınır dışı davalarında, bu maddeler altında yalnızca oldukça istisnai koşullarda koruma sağlanabilmektedir.⁷⁶

Madde 8, özel hayat ve aile hayatına saygı ile ilgilidir ve aile fertlerinin sınır dışı edilmesi veya aile birleşimi davalarında giriş hakkı ya da geri göndermenin engellenmesi ile ilgili hak tanıyabilir. Örneğin, eğer bir aile başka bir ülkede yaşam kuramıyorsa ve müdahale gerekçelendirilemiyorsa, diğer bir deyişle müdahale yasaya uygun veya demokratik bir toplumda gerekli değilse, yani sosyal bir ihtiyaca karşılık vermiyorsa ve orantısız ise, madde 8 işlevsel olabilmektedir.⁷⁷

AIHS madde 5'in kuralları, özgürlükten alıkonulma ile ilgili meselelere uygulanmaktadır. AIHM içtihatına göre, sığınmacıların ve üçüncü ülke vatandaşlarının havalimanı transit bölgelerinde alıkonulması, 'yetkililerin' ülkeyi bir uçakla terk ederek kişinin alıkonulmayı sonlandırabileceğine dayandırdıkları iddiaya karşıt olarak, özgürlükten alıkonulma olarak değerlendirmektedir.⁷⁸ Buna ek olarak, AIHM içtihatına göre, özgürlükten alıkoyma, daha az zorlayıcı diğer tüm olası önlemler tükendiği koşullarda, en son başvurulacak önlem olmalıdır.⁷⁹

AIHS'ne göre, özgürlükten alıkoyma:

1. Madde 5(1)(a)-(f)'de tanımlanan ve aşağıda sıralanan belirli bir amaç ile gerekçelendirmelidir:

- yetkili bir mahkeme tarafından verilen mahkumiyet kararından sonra;
- bir mahkeme tarafından yasaya uygun olarak verilen bir karara uyulmaması sebebiyle veya yasanın öngördüğü bir yükümlülüğün uygulanmasını sağlamak için;
- yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere;
- reşit olmayanlarla ilgili bazı özel durumlarda;
- kamu sağlığı gerekçesiyle veya serserilik nedeniyle;
- ülke topraklarına izinsiz girişi önlemek veya bir yabancıyı ihraç edilmesini kolaylaştırmak için.

2. yasa tarafından belirlenmiş prosedürlerle uyumlu şekilde yerine getirilmeli;

3. keyfi olmamalıdır.

75 D. v. Birleşik Krallık (Başvuru No. 30240/96) (1997) 24 EHRR 423; Sufi ve Elmi v. Birleşik Krallık (Başvuru No. 8319/07 ve 11449/07) (2011) 54 EHRR 9 paragraf 267- 292; M.S.S. v. Belçika ve Yunanistan [CC] (Başvuru No. 30696/09) (2011) 53 EHRR 2.

76 Othman (Abu Qatada) v. Birleşik Krallık (Başvuru No. 8139/09) (2012) 55 EHRR 1.

77 Berrehab v. Hollanda (Başvuru No. 10730/84) (1988) 11 EHRR 322; Moustaqim v. Belçika (Başvuru No. 12313/86) (1991) 13 EHRR 802; Sen v. the Hollanda (Başvuru No. 31465/96) (2001) 36 EHRR 7.

78 Amuur v. Fransa (Başvuru No. 19776/92) (1996) 22 EHRR 533, paragraf 38-49; Riad ve Idiab v. Belçika (Başvuru Nos. 29787/03 ve 29810/03) 24 Ocak 2008 tarihli karar; Nolan ve K. v. Rusya (Başvuru No. 2512/04) (2009) 53 EHRR 29 paragraf 93-96.

79 Mikolenko v. Estonya (Başvuru No. 10664/05) 5 Ocak 2006 tarihli karar.

Bir yabancı'nın ihraç edilmek amacıyla tutuklanması, kişinin yetkililerle iş birliğine açık olup olmamasına bağlı olmaksızın, yalnızca ihraca dair bir emrin varlığı ve gerçekçi bir sınır dışı edilme olasılıklarının bulunması halinde yasaldir.⁸⁰

Madde 5(2) usuli güvenceler içerir. Buna göre yetkililer özgürlüğünden mahrum kalmış her kişiyi, tutukluluğun hukuki ve fiili temelleri ile ilgili⁸¹ "derhal"⁸² bilgilendirmeli ve bunu, basit, teknik olmayan, ilgili kişi tarafından anlaşılan bir dilde anlatılmalıdır ki, uygun görürse kişi bir mahkemeye başvurarak bunun meşruluğunu sorgulayabilsin.⁸³ Madde 5(4)'e göre herkesin gözetim altına alınmasının yasaya uygunluğunun bir mahkeme tarafından hızlıca tespit edilmesi ve yargısal denetimin gözetim sürecinde ulaşılabilir ve etkili olması, yani teori ve pratikte yeterli ölçüde kesin olması ve incelemenin serbest bırakılma ile sonuçlanabilir nitelikte olması hakkı vardır; ayrıca bir mahkemenin gözetimin devam etmesi ile ilgili ihtiyacı periyodik olarak gözden geçirmesi de gereklidir.⁸⁴ AİHM, M.A v. Kıbrıs⁸⁵, K.F v. Kıbrıs⁸⁶, H.S ve diğerleri v. Kıbrıs⁸⁷ ve A.H ve J.K v. Kıbrıs⁸⁸ davalarında, ne Anayasa'nın 146'ncı maddesi altındaki başvuru hakkı, ne de Anayasa'nın 155'inci maddesi altındaki (ilk ve ikinci basamaktaki) Habeas Corpus emirlerinin, AİHS Madde 5(4) ile tanımlanan ivedilik şartı ile uyumlu olmadıkları nedeniyle, sınır dışı olmaları ve göçmenlerin sınır dışı edilmek üzere tutuklanmasına dair kararlara karşı etkin bir yasal çare teşkil etmediği kararını vermiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'ndaki bu maddeler ve başvurular, yukarıda da anlatılan Kıbrıs'ın kuzey kesimindekilerle de oldukça benzerdir.

Son olarak madde 5(5), 5'inci "madde hükümlerine aykırı bir yakalama veya tutma işleminin mağduru olan herkes tazminat hakkına sahiptir" demektedir.

AİHS'ne göre, gözetim yeri, ilgili rejim ve koşulları da Sözleşme'nin 3'üncü, 5'inci ya da 8'inci maddesi kapsamında ihlal teşkil edebilir. Bu durumlarda AİHM değerlendirme yaparken, koşulların ayrı ayrı özelliklerinin yanında, bunların topluca etkilerini de incelemektedir. Diğer unsurların yanında, bu etkiler arasında "kişinin nerede gözetim altına alındığı (havalimanı, polis hücresi, hapis); başka tesislerin kullanılıp kullanılmayacağı; gözetim alanının büyüklüğü; başkasıyla paylaşılıp paylaşılmadığı ve paylaşılıyorsa bunun kaç kişiyle olduğu; yıkanma ve hijyen imkanlarının varlığı ve bunlara erişim; havalandırma ve açık havaya erişim; dış dünyaya erişim; gözetim altına alınanın hasta olup olmadığı ve tıbbi olanaklara erişim imkanının olup olmadığı"⁸⁹ gözönüne alınmalıdır. Çocuklar, işkence mağdurları, hamile kadınlar, insan ticareti mağdurları, yaşlılar, engelliler ve ruh sağlığı problemleri olan bireyler gibi savunmasız gruplara özel değerlendirme yapılmalı ve tutukluluk tesislerinin bu şahısların özel

80 Mikolenko v. Estonya (Başvuru No. 10664/05) 5 Ocak 2006 tarihli karar; M. ve Diğerleri v. Bulgaristan (Başvuru No. 41416/08) 26 Temmuz 2011 tarihli karar, paragraf 75 ve 76.

81 Dbouba v. Türkiye (Başvuru No. 15916/09) 13 July 2010 tarihli karar, paragraf 52-54.

82 Saadi v. Birleşik Krallık [CC] (Başvuru No. 13229/03) (2008) 47 EHRR 17.

83 Nowak v. Ukranya (Başvuru No. 60846/10) 31 Mart 2011 tarihli karar, paragraf 64.

84 Z.N.S. v. Türkiye (Başvuru No. 21896/08) 19 Ocak 2010 tarihli karar; Dbouba v. Türkiye (Başvuru No. 15916/09) 13 Temmuz 2010 tarihli karar; S.D. v. Yunanistan (Başvuru No. 53541/07) 11 Haziran 2009 tarihli karar.

85 M.A. v. Kıbrıs (Başvuru No. 14872/10) 23 Temmuz 2013 tarihli karar.

86 K.F v. Kıbrıs (Başvuru No. 41858/10) 21 Temmuz 2015 tarihli karar.

87 H.S. ve diğerleri v. Kıbrıs (Başvuru No. 41753/10) 21 July 2015 tarihli karar.

88 A.H ve J.K. v. Kıbrıs (Başvuru Noları. 41903/10; 41911/10) 21 Temmuz 2015 tarihli karar.

89 Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, 'Sığınma, Sınırlar ve Göç ile ilgili Avrupa Hukuku El Kitabı' (FRA, 2013); S.D. v. Yunanistan (Başvuru No. 53541/07) 11 Haziran 2009 tarihli karar; M.S.S. v. Belçika ve Yunanistan [CC] (Başvuru No. 30696/09) (2011) 53 EHRR 2.

ihtiyaçlarına yanıt verip, vermediğine özellikle dikkat edilmelidir.⁹⁰

Yunanistan'a karşı Dougoz⁹¹, Peers⁹² ve S.D.⁹³ davalarında, AİHM, gözetim altına alınan sığınmacıların, zulümden kaçarken yaşadıkları deneyimlerin onların gözetim sırasında hissedecekleri korkuları daha da arttıracaklarını gözönüne tutarak, özellikle korunmasız olduklarını belirtmiştir. Riad ve Idiab v Belçika⁹⁴ davasında AİHM, bir havalimanının transit alanında yapılan ve 10 günden fazla süren gözetim altına alınmanın madde 3'ü ihlal ederek insanlık dışı ve aşağılayıcı muameleyle karşılık geldiğini belirtmiş ve kararını, alanın insanların çok kısa süreli kabulüne yönelik bir alan olmasına ve doğası gereği alanın tutuklular üzerinde yalnızlık hissini arttırıcı etkisi olmasına, yürümek veya fiziksel egzersiz yapmak için herhangi bir dış alanın olmamasına, içeride yiyecek-içecek sağlama imkanlarının olmamasına ve dış dünyayla ilişki sağlanabilecek radyo ya da televizyon gibi herhangi bir aracın bulunmamasına dayandırmıştır. A.B ve diğerleri v Fransa davasında, ebeveynlerinin sınır dışı edilme prosedürü bağlamında reşit olmayan bir çocuğun 18 gün süren idari tutukluluğunun, çocuğun yaşı, tutukluluğun süresi ve koşulları açısından madde 3'ün; başvuran şahsın çocuğu bakımından madde 5 (1) ile madde 5 (4)'ün, çocuk ve ebeveynleri ile ilgili de madde 8'in ihlal ettiğine karar verilmiştir.⁹⁵

Madde 13'e göre 'hakları ve özgürlükleri ihlal edilen herkes ... ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir' ve bu madde sığınma ile ilgili davalarda da geçerlidir. Sığınmacılar söz konusu olduğunda, ihracın AİHS'nin 2'nci ve 3'üncü maddesine aykırı bir muamele riskiyle gerçekten karşı karşıya bırakacağı iddiasını içeren bir şikayete karşı başvuru yolunun madde 13 bakımından etkili olabilmesi için, bağımsız ve ayrıntılı bir şekilde inceleme yapabilmeye⁹⁶ ulusal bir otorite tarafından tahkik edilmesi,⁹⁷ yanıtlar ivedi olması⁹⁸ ve işlemleri otomatik olarak askıya alacak bir nitelikte bulunması gerekmektedir.⁹⁹ Kıbrıs'ın kuzey kesiminde, sınır dışı kararlarına karşı 'anayasanın' 152'nci maddesi uyarınca 'yüksek idare mahkemesi'ne yapılabilen başvurular, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası madde 146 ile belirlenen usulle oldukça benzerdir, her ikisinin de otomatik askıya alma etkisi yoktur; AİHM, sınır dışı kararının AİHS Madde 2 ve 3'ü ihlal edeceği iddiası temelinde yapılan başvurularda, otomatik askıya alma etkisi olmaması nedeniyle, bu yolun etkili başvuru yolu olarak görülemeyeceği

90 Mubilanzila Mayeka ve Kaniki Mitunga v. Belçika (Başvuru No. 13178/03) (2006) 46 EHRR 23; Muskhadzhiyeva ve diğerleri v. Belçika (Başvuru No. 41442/07) 19 Ocak 2010 tarihli karar.

91 Dougoz v. Yunanistan (Başvuru No. 40907/98) 6 Mart 2001 tarihli karar.

92 Peers v. Yunanistan (Başvuru No. 28524/95) (2001) 33 EHRR 51.

93 S.D. v. Yunanistan (Başvuru No. 53541/07) 11 Haziran 2009 tarihli karar.

94 Riad ve Idiab v. Belçika (Başvuru Nos. 29787/03 ve 29810/03) 24 Ocak 2008 tarihli karar.

95 A.B. ve diğerleri v. Fransa (Başvuru No. 11593/12) 12 Temmuz 2016 tarihli karar.

96 Jabari v. Türkiye (Başvuru No 40035/98) 11 Temmuz 2000 tarihli karar, para. 50.

97 Shamayev ve diğerleri v. Gürcistan ve Rusya (Başvuru No 36378/02) 12 Nisan 2005 tarihli karar, paragraf 448.

98 De Souza Ribeiro v. Fransa [GC] (Başvuru No 22689/07) 13 Aralık 2012 tarihli karar.

99 bkz. De Souza Ribeiro v. Fransa [GC] (Başvuru No 22689/07) 13 Aralık 2012 tarihli karar, paragraf 82; I.M. v. Fransa (Başvuru No 9152/09) 2 Şubat 2012 tarihli karar, paragraf 58; Al Hanchi v. Bosna-Hersek (Başvuru No 48205/09) 15 Kasım 2011 tarihli karar, paragraf 32; Auod v. Bulgaristan (Başvuru No. 46390/10) 11 Ekim 2011 tarihli karar, paragraf 120; Diallo v. Çek Cumhuriyeti (Başvuru No 20493/07) 23 Haziran 2011 tarihli karar, paragraf 74; M.S.S. v. Belçika ve Yunanistan [GC] (Başvuru No. 30696/09) (2011) 53 EHRR 2, paragraf 293; Baysakov ve diğerleri v. Ukranya (Başvuru No. 54131/08) 18 Şubat 2010 tarihli karar, paragraf 71; Abdolkhani ve Karimnia v. Türkiye (Başvuru No 30471/08) 22 Eylül 2009 tarihli karar, paragraf 108; Gebremedhin [Gaberamadhien] v. Fransa (Başvuru No 25389/05) 26 Nisan 2007 tarihli karar, paragraf 66.

kararını vermiştir.¹⁰⁰

1.3.3 Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi

Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 2004 yılında, 29/2004 sayılı 'yasa' ile onaylanıp iç hukukun parçası haline geldi. İnsan Hakları Komitesi'nin yorumuna göre, bir kişinin geri gönderilme kararındaki ülkede veya buradan akabinde gönderileceği herhangi bir ülkede, madde 6 tarafından korunan yaşama hakkı ve madde 7 tarafından korunan işkenceye veya zalimane, insanlıkdışı veya onur kırıcı muamele veya cezaya maruz kalmama hakkının ihlal edilmesi gibi, telafisi mümkün olmayan bir zarara maruz kalması yönünde ciddi bir risk bulunduğu durumlarda, Sözleşme ihraç, sınırışı, iade veya başka şekillerde gönderilmeyi yasaklamaktadır.¹⁰¹

Madde 7 ile ilgili olarak, farklı muamele ve cezalandırma türleri arasında belirgin bir ayırım yapmak amaçlı, yasaklanan davranışların bir listesi bulunmamakla birlikte¹⁰² aşığılama ve itibarsızlaştırmanın belli seviyeyi geçmesini ve diğer unsurların salt özgürlükten alıkonulmanın ötesinde olmasını gerekli kılar.¹⁰³ Madde 7, ayrıca, usule ait hakları da gözetir.¹⁰⁴

İdam cezasını kaldırmış ülkeler söz konusu olduğunda madde 6, idam hükmü verilmeyeceğini garanti altına almadan, idam cezasının yürürlükte olduğu ülkelere geri gönderilmeyi yasaklamakta; idam cezasını kaldırmamış ülkeler söz konusu olduğunda ise, madde 6, madde 6(2)'nin ihlalinin mevzubahis olduğu ülkelere geri gönderilmeyi yasaklamaktadır.¹⁰⁵

İspat standardı Sözleşme hakkının ihlal edilmesine yönelik gerçek bir risk bulunmasıdır; bunun anlamı ihlalin zorunlu ve öngörülebilir bir sonuç olması gerekliliğidir.¹⁰⁶ Bu değerlendirme şahsın gönderileceği ülkenin niyeti ve o ülkedeki benzer vakalarda izlenen uygulama örüntüsü üzerinden belirlenmektedir.¹⁰⁷

Muhaceret bağlamında, Sözleşme'nin 9'uncu maddesi, özgürlükten herhangi bir alıkonulmanın yasaya uygun, gerekli ve orantılı olmasını zorunlu kılar.¹⁰⁸

100 M.A. v. Kıbrıs (Başvuru No. 14872/10) 23 Temmuz 2013 tarihli karar, paragraf 131-143.

101 UN Human Rights Committee [BM İnsan Hakları Komitesi], 'General Comment No. 15: The Position of Aliens under the Covenant' (11 Nisan 1986) BM Dök. A/RES/45/158; UN Human Rights Committee [BM İnsan Hakları Komitesi], 'General Comment No. 20: Article 7, Prohibition of torture, or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment' (10 Mart 1992) BM Dök. HRI/ GEN/1/Rev.7, paragraf 3, 9; UN Human Rights Committee [BM İnsan Hakları Komitesi], 'General Comment No. 31: the Nature of the General Legal Obligation on States Parties to the Covenant' (26 Mayıs 2004) BM Dök. CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, paragraf 12; Charles Chitah Ng v. Kanada (1994) CCPR/C/49/D/469/1991, paragraf 9, 6.1, 6.2.

102 UN Human Rights Committee [BM İnsan Hakları Komitesi], 'General Comment No. 20: Article 7, Prohibition of torture, or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment' (10 Mart 1992) BM Dök. HRI/ GEN/1/Rev.7, paragraf 4.

103 Vuolanne v. Finlandiya (1989) CCPR/C/35/D/265/1987.

104 Mansour Ahani v. Kanada (2004) CCPR/C/80/D/1051/2002.

105 Roger Judge v. Kanada (2003) CCPR/C/78/D/829/1998.

106 G.T. v. Avustralya (1997) CCPR/C/61/D/706/1996, para 8.1; UN Human Rights Committee [BM İnsan Hakları Komitesi], 'General Comment No. 20: Article 7, Prohibition of torture, or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment' (10 Mart 1992) BM Dök. HRI/ GEN/1/Rev.7, paragraf 9.

107 G.T. v. Avustralya (1997) CCPR/C/61/D/706/1996, paragraf 8.4.

108 A. v. Avustralya (1997) CCPR/C/59/D/560/1993.

Bu raporun diğerk bölümlerinde daha detaylı incelendiğı üzere, Kıbrıslı Türk ‘yetkililer’, uluslararası koruma ihtiyacında olan kişilerin, düzensiz giriş temelinde sınır dışı maksatlı tutuklu olduğı vakalarda Sözleşme kurallarını neredeyse hiçbir zaman dikkate almamaktadırlar.

1.3.4 İşkenceye Karşı Sözleşme

İşkenceye Karşı Sözleşme’nin 3. maddesi işkenceye geri göndermeyi yasaklar; bu madde altındaki hak mutlak ve sınırlandırılmaz.¹⁰⁹ Bir diğerk yandan, not edilmelidir ki, son zamanlarda dönüş sonrası kötü muameleye dair garantilerin kabul edilmeye başlaması, mutlaklığının aşındırılma tehlikesi altında olmasına dair endişeleri doğurmaktadır.¹¹⁰

İspat standardı, bir kişinin başka bir devlete gönderilmesi halinde, işkenceye maruz kalacağını işaret eden ‘güçlü deliller’in bulunmasıdır; ki bu da işkence riskinin ‘öngörülebilir, gerçek ve olası’ olmasını gerektirir.¹¹¹ Komite böylesi bir riskin olduğı sonucuna varması ile ilgili gördüğü durumların bir listesini kapmıştır.¹¹² Riskin salt teori veya şüpheden öte olduğı müddetçe, ‘yüksek derecede olası’ olması gerektiğini vurgulamıştır.¹¹³ Bu değerlendirme yapılırken de hem kişinin profili, hem de menşee ülkedeki genel insan hakları koşulları dikkate alınmalıdır.¹¹⁴

Sağlanılan koruma işkence teşkil etmeyen kötü muameleyi kapsamamaktadır.¹¹⁵ İşkence sadece devlet tarafından veya belirli bir alanı işgal eden ve bu alanda hükümet-benzeri yetkileri kullanan devlet dışı aktörler tarafından yapılan eylemleri içerir.¹¹⁶ Yasal yaptırımlar sonucu meydana gelen acı ve ızdıraplar hariç tutulmaktadır.¹¹⁷ Salt İşkenceye Karşı Sözleşme’ye taraf olması, bir ülkeyi güvenli kılmaz; o ülkedeki fiili muamele değerlendirilmelidir.¹¹⁸ Bir diğerk yandan da, İşkenceye Karşı Sözleşme’ye taraf olmayan bir ülkeye gönderme *de jure* geri gönderilecek kişiyi Sözleşme’nin kontrolü, koruması ve çareleri dışarısında bırakacaktır.¹¹⁹

1.3.5 İstanbul Sözleşmesi¹²⁰

Yerel hukuki çerçevenin 58/2011 numaralı ‘yasa’ ile parçası haline gelen İstanbul Sözleşmesi, metninde mülteci kadınlara açıkça atıfta bulunan önemli bir bölgesel insan hakları aracıdır. Sözleşme, uluslararası mülteci hukuku

109 UNHCR EXCOM [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Yürütme Komitesi] Conclusion No. 79 (XLVII) ‘General’ (1996).

110 Ms Hanan Ahmed Fouad Abd El Khalek Attia v. İsveç (2003) CAT/C/31/D/199/2002.

111 EA v. İsveçre (1997) CAT/C/19/D/028/1995; U. S. v. Finlandiya (2003) CAT/C/30/D/197/2002 paragraf 7.8; UN Committee against Torture [BM İşkenceye Karşı Komite], ‘General Comment No. 1: Implementation of Article 3 of the Convention in the Context of Article 22 (Refoulement and Communications)’ (21 Kasım 1997) BM Dök. A/53/44, Ek IX, paragraf 52,53.

112 ibid.

113 Ibid, paragraf 6 ve 7.

114 UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], ‘Protection Mechanisms Outside of the 1951 Convention (“Complementary Protection”)’ (Haziran 2005), BM Dök. PPLA/2005/02, paragraf 55.

115 TM. v. İsveç (2003) CAT/C/31/D/228/2003; M.V. v. Hollanda (2003) CAT/C/30/D/201/2002.

116 see S.V. et al. v. Kanada (2000) CAT/C/26/D/49/1996; S.S. v. Hollanda (2003) AT/C/30/D/191/2001.

117 PQL v. Kanada CAT/C/19/D/57/1996.

118 Avedes Hamayak Korban v. İsveç, (1998) CAT/C/21/D/088/1997.

119 Mutombo v. İsveçre (1994) CAT/C/12/D/013/1993.

120 Avrupa Konseyi, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (11 Mayıs 2011 tarihinde onaylandı, 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girdi), ISBN 978-92-871-7990-6.

alanında bağlayıcı olmayan hukuki belgeler; içtihat önemli gelişmeleri ve iyi ülke uygulamalarını da kodifiye ederek daha geniş uygulanmasını sağlamaktadır.¹²¹

Madde 60 toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin, 1951 Mülteci Sözleşmesi 1. Maddesi anlamında zulüm olarak tanınabilmesinin temin edilmesi, Mülteci Sözleşme'sinde tanımlanan tüm gerekçelerin toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde yorumlanması ve toplumsal cinsiyete duyarlı hizmet ve usullerin oluşturulması için gerekli yasal veya diğer tedbirlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır. Madde 61 de geri gönderme ilkesinin toplumsal cinsiyet temelli şiddet mağdurlarına uygulanmasını garanti altına almaktadır.

1.3.5 Çocuk Hakları Sözleşmesi

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1996 yılında 06/1996 numaralı 'yasa' ile iç hukukun parçası haline geldi. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 3'üncü maddesinde belirtilen 'çocuğun yüksek yararı ilkesi' çocuklara dair alınan tüm kararlarda çocukların yüksek yararının gözetilmesini zorunlu kılar. Dolayısıyla, bu prensibe 'yerinden edilme döngüsünün her aşamasında' saygı gösterilmesi,¹²² haklı nedenlere dayalı zulüm korkusu veya ciddi zarar ihtimali olmasa da 'ayırım gözetmeyen şiddet hareketlerinden kaçan çocuklara'¹²³ da korunma sağlanması gerekmektedir.¹²⁴ Bu prensip, pratikte, çocuğun ebeveynlerinin sınırdışı edilmesi kararı olan vakalarda¹²⁵ ve menşe ülkelerinde destek verebilecek aile bağları olmayan refakatsiz çocukların vakalarında kullanılmıştır.¹²⁶ Bunların yanı sıra, 'durumlarına bakılmaksızın, çocukların salt kendi veya ebeveynlerinin muhaceret statülerinden **ötürü alıkonulması çocuk haklarının ihlalini teşkil etmektedir, hiç bir durumda yüksek yararları doğrultusunda veya meşru değildir.¹²⁷**

Sözleşme'nin 37. maddesine göre, genel olarak çocukların özgürlüğünü koruyan yükümlülüğe göre bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi:

- yasa gereği olmalı ve keyfi olmamalı;
- en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülmeli;

121 UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], 'Refugee Women and the Istanbul Convention' (UNHCR 2013).

122 UN Committee on the Rights of the Child [BM Çocuk Hakları Komitesi], 'General Comment No. 6, Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin' (1 Eylül 2005) BM Dök. CRC/GC/2005/6.

123 Guy S. Goodwin-Gill ve Jane McAdam, *The Refugee in International Law* (3. basım, Oxford University Press 2006) sayfa 324.

124 Guy S. Goodwin-Gill ve Agnes Hurwitz 'Memorandum', Minutes of Evidence Taken before the EU Committee (Sub-Committee E) (10 April 2002), House of Lords Select Committee on the EU Defining Refugee Status and Those in Need of International Protection (The Stationery Office London 2002) Oral Evidence 2-3, paragraf 19.

125 Guy S. Goodwin-Gill ve Jane McAdam, *The Refugee in International Law* (3. basım, Oxford University Press 2006) p.324.

126 BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, 1951 Sözleşmesi Dışındaki Koruma Mekanizmaları ("Bütünlüklü Koruma") (Haziran 2005), BM Dök. PPLA/2005/02, para 60.

127 UN Committee on the Rights of the Child [BM Çocuk Hakları Komitesi], 'Report of the 2012 Day of General Discussion on the Rights of All Children in the Context of International Migration' (28 Eylül 2012) <<http://www.refworld.org/docid/51efb6fa4.html>> [erişim 2 Ocak 2017] paragraf 32, 70, 72; bkz.: UN Committee on the Rights of the Child [BM Çocuk Hakları Komitesi], 'General Comment No. 6, Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin' (1 Eylül 2005) BM Dök. CRC/GC/2005/6, paragraf 32.

- uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulmalı;
- **çocuklar özgürlüklerinden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığı bir mahkeme veya diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve buna dair ivedi karar verilmesini isteme hakkına sahip olmalıdır.**

Çocuklar 'giriş limanlarında' alıkonuldukları zaman Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'deki kurallar neredeyse hiçbir zaman dikkate alınmamaktadır. MHD 2015 yılında 'giriş limanlarında' alıkonulan 68 çocuk tespit etmiştir. Alıkonulan çocukların 18'i bir günden daha uzun bir süre özgürlüklerinden mahrum bırakılmışlardı ve 1'i de refakatsiz bir çocuktur. 2016 yılında da 'giriş limanlarında' alıkonulan 125 çocuk tespit edilmiştir. Bu çocukların 21'i bir günden daha uzun bir süre özgürlüklerinden mahrum bırakılmışlardı ve 3'ü de refakatsiz çocuklardı.

MHD'nin gözlemlerine göre de cezalandırma süreçlerinde 16 yaş altı kız çocukları ve 12 yaş altı erkek çocukları ceza 'mahkemelerinin' emriyle çocuk yuvasına gönderilmektedir. Buna ek olarak, sığınmacıların büyük gruplar halinde tespit edildiği durumlarda, MHD'nin gözlemlerine göre 'polis' yetişkin erkekleri gözaltına almakta, çocuk ve kadınları, ki genellikle çocukların anneleri olmaktadır, otel gibi geçici kalacak yerlere yerleştirmektedir. 2015 yılında MHD, 'polis' karakolunda sahte belge düzenleme suçu temelinde gözaltına alınan ve uluslararası koruma ihtiyacı olan bir refakatsiz çocuk tespit etmiştir; davası remand aşamasında, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde henüz karara bağlanmamış bir sığınma başvurusu olduğu tespit edilmesi ve buraya geri gönderilmesi akabinde devam ettirilmemiştir. Benzer şekilde, 2016 yılında, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde sığınma başvurusu olan 2 refakatsiz çocuk **Kıbrıs'ın kuzey kesminde gözaltına alınmıştır; MHD'nin müdahalesiyle, mahkeme süreci başlatılmadan Kıbrıs Cumhuriyeti kontrolündeki bölgelere erişimlerine izin verilmiştir.**

2. Tutukluluğun Değerlendirilmesi

2.1 'Giriş Limanlarındaki' Standart Prosedür

Tutukluluk yerleri, giriş limanları dahil olmak üzere, insanların özgürlüklerinden alıkonulduğu tüm yerleri kapsar.

Türkiye'nin farklı şehirlerinden Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki Ercan 'havalimanında' günlük uçuşlar bulunmakla beraber, Türkiye'deki Taşucu limanı ile Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki Girne 'limanı' arasındaki feribot seferleri ile de seyahat edilebilmektedir. 'Limanlardaki' gözlem ziyaretlerinde MHD'nin gözlemlerine göre, bireylerin Türkiye'den Kıbrıs'ın kuzey kesimine seyahat etmek üzere uçak ya da feribota binışleri, genellikle uyrukları ve/veya Kıbrıs'ın kuzey kesimine giriş için gerekli geçerli belgeleri olup olmadığı temelinde engellenmemektedir.

Yalnızca Federal Nijerya Cumhuriyeti ve Ermenistan Cumhuriyeti vatandaşları seyahatleri öncesi yurt dışındaki temsilciliklere vize için başvurmak ile yükümlü tutulmaktadır. Kimlik kartı ile seyahat edebilen Türkiye vatandaşı haricindeki diğer yabancı ülke vatandaşları, aşağıda listelenmiş belgeleri yanlarında taşımakla yükümlüdür:¹²⁸

- Geçerli bir pasaport;
- £85 (Sterlin) ya da ziyaretçinin ülkede geçireceği güne karşılık eşdeğeri;
- Dönüş bileti;
- Ödenmiş ve onaylanmış otel rezervasyonu belgesi;
- Arkadaş ya da aile ziyareti durumunda, isim, adres, telefon numarası ve diğer iletişim bilgilerinin tamamını içeren davet mektubu;
- Yüksek öğrenim için seyahat edilmesi durumunda, üniversiteden resmi kabul mektubu;
- İş seyahati durumunda, Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki şirketten resmi davet belgesi;
- Çalışma için seyahat edilmesi durumunda, ön izin.

'Giriş limanlarındaki' muhaceret 'polis' memurları uygun gördükleri halde 90 güne kadar giriş ve ziyaret vizesi vermek için takdir yetkisine sahiptir. İzin verilen süreden daha uzun kalma niyetinde olanların, vize süreleri dolmadan vizelerini uzatmak ya da öğrenim veya çalışma koşullarına bağlı olarak, oturma izni almak için 'polis' genel müdürlüğündeki muhaceret şubesine başvurmalıdır.

Girişleri muhaceret 'polis' memurlarınca engellenen kişiler Kıbrıs'ın kuzey kesimine gelirken kullandıkları havalimanına geri gönderilmek üzere bir sonraki uygun uçuşta yer bulunana değin tutulmaktadır. Suriyeliler için bu geri gönderilme, hemen hemen her zaman Türkiye'de dururken, Türkiye üzerinden Kıbrıs'ın kuzey kesimine gelen diğer ülke vatandaşları, genellikle vatandaşı oldukları ülkeye geri gönderilmekteler ve özellikle Türkiye'ye giriş için dönüş süresi içinde geçerli giriş izinleri olmadığı durumlarda, orada da havalimanında tutulmaktadır.

Bu standart prosedürler birçok açıdan problemlidir. Öncelikle, giriş izni ile ilgili verilen kararlarda geri göndermeme (*non-refoulement*) ilkesi hiçbir zaman göz önünde bulundurulmamaktadır. Kişilerin bireysel durumları değerlendirilmeden, genel olarak 'istenilmeyen göçü sınırlamak' gibi oldukça açık uçlu bir meşrulaştırma zeminine dayandırılan girişin reddedilmesi kararları, tutukluluk ve geri gönderme uygulamaları açıkça uluslararası

128 'kktc dışişleri bakanlığı', 'visa regulations' <<http://mfa.gov.ct.tr/consular-info/visa-regulations>> erişim 9 Ağustos 2017.

standartlarla uyuşmamaktadır.¹²⁹ Haftada bir yapılan gözetim ziyaretleri ve bireysel başvurular doğrultusunda MHD, 2015 yılında girişi reddedilen 153 kişi ve 2016 yılında ise 227 kişi tespit etmiştir. Bu kişilerin çoğunluğu Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki akrabalarına ulaşmaya çalışmakta olan şahıslardır. 2015'te 141 kişi ve 2016'da 223 kişi olmak üzere, birçoğu Suriye vatandaşıydı.

Bir diğer yandan, kişiler girişler reddedildiği için, geri gönderilme amaçlı alıkonuldukları zaman, incinebilirlikleri ve ihtiyaçlarıyla ilgili özgün bir değerlendirme yapılmamaktadır. 2016 yılında MHD, Ercan 'havalimanında' tutuklu olan ve aralarında yaşlı bir kadın, 7'si refakatsiz seyahat eden, 22 çocuk da bulunan 49 kişiyle görüşme yapmıştır. Bu 49 kişiden 7'sinin sağlık problemleri mevcutken, sağlık problemleri olan bir bebeğin de dahil olduğu iki vakada gözaltı süresi bir hafta sürmüştür. 2015 yılında MHD, Ercan 'havalimanında' tutuklu olan ve aralarında yaşlı bir kadını, yalnız seyahat eden bir çocuğu ve sağlık problemleri olan bir yetişkini de içeren 18 çocuk dahil, toplam 35 kişiyle görüşme yapmıştır.

2.2. Tutuklama Uygulamaları ve Tutuklama Alternatiflerine Erişimin Değerlendirilmesi

Kıbrıslı Türk 'yetkililerin' AİHS'ne affen taşıdığı yükümlülük gereğince, spesifik olarak; bireyin özgürlük ve güvenlik hakkını tanımlayan AİHS madde 5 ve Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi madde 9'da belirtildiği üzere, kişilerin özgürlüğünün kısıtlanması ve istisnai olarak alıkonması, yalnızca, yasa açısından meşru olan ve keyfilik taşımayan koşullarda kabul edilebilir. Yani bütün kısıtlamalar yasalar tarafından öngörülen temelde ve usule uygun olarak yapılabilir.

Bir kararın keyfi olup olmaması ile ilgili, adil olmasını sağlamak ve ayrımcılığı önlemek için güvenceler bulunmalıdır. İlk olarak, alıkoyma meşru bir amaç için olmalıdır. Göçmenlerin alıkonulması bağlamında 'meşru amaç', uluslararası koruma ihtiyaç sahibi kişiler ve diğer göçmenler ile aynıdır: gelecekteki yasal veya idari süreçlerden kaçma veya kendisine veya toplum güvenliğine tehlike arz etme. Yetkililerin meşru bir amacı olması halinde de, tüm koşullar göz önüne alındığında, alıkoyma gerekli, makul ve orantılı olmalıdır. Bu kurallar tüm alıkonulan kişiler ile ilgili geçerlidir. Ek olarak, alıkoyma anlamlı, yasal olarak uygulanabilir ve bağımsız periyodik değerlendirmelere tabi olmalıdır.

Uygulamada ise, 'giriş limanlarında' uluslararası korumaya ihtiyaç sahiplerinin alıkonmaları istisnai değil, daha çok otomatik olarak yapılan bir uygulamadır. Her ne kadar yerel 'yasalarla' uyumlu olsa da, bu uygulamalar nedeniyle Kıbrıslı Türk 'yetkililer' çoğu zaman insan hakları yükümlülüklerini ve spesifik olarak geri gönderilmeme ilkesini ihlal etmektedir.¹³⁰ Çünkü, uluslararası koruma ihtiyacı, giriş izni değerlendirme zemininin bir parçası değildir. Kısacası, uluslararası koruma arayışında olan kişiler, yukarıda belirtilen kriterlere uydukları koşullar haricinde, giriş izni alamamakta ve geri gönderilmektedirler. Daha endişe verici olarak, MHD'nin alandaki deneyimleri göstermiştir ki, sığınma talebi başvurusunda bulunma isteğinin belirtilmesi, giriş izninin reddi için bir zemin oluşturabilmektedir. Sığınma ihtiyacı, bu örneklerde, kişilerin Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki sığınma mekanizmasına erişebilmek için askeri bölgeyi, diğer bir deyişle, Yeşil Hattı düzensiz şekilde geçebilme ihtimalinin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. MHD'nin bu zemindeki gözlemlerine göre, özellikle mülteci çıkışının sık olduğu Suriye, İran,

129 UNHCR, APT, IDC, 2014.

130 Bu ilke uluslararası teamül hukukunun bir parçasıdır ve 1951 Sözleşmesi ve AİHS ile USSHS ilgili maddeleri tarafından teminat altına alınmıştır.

Afganistan ve benzeri ülkelerin vatandaşlarının girişlerine izin verilmemesi ve alıkoyma ile karşılaşma olasılıkları daha yüksek olmaktadır.

Uluslararası korumaya ihtiyacı olan ve düzenli olmayan yollarla Kıbrıs'ın kuzey kesimine giriş yapan kişiler 'yetkililer' tarafından saptandığı zaman genellikle gözaltına alınmakta, tutuklanmakta, yargılanmakta ve çoğunlukla hapis cezasına çarptırılmaktadır. Hapis cezası tamamlandıktan sonra, yeniden, bu kez sınır dışı edilme süreci için 'polis' karakollarında alıkonulmaktadır. Bu vakalarda, özgürlüğün kısıtlanması bir haftadan birkaç aya kadar sürebilmektedir. MHD'nin gözlemlerine göre, 'yetkililer', özellikle Suriyeliler'in, düzensiz giriş nedeniyle toplu olarak tutuklanmaları durumlarında, giderek artan oranda, cezai işlem başlatmamakta, bu kişileri son seyahat ettikleri limana -ki bu liman genellikle Türkiye'de olmaktadır- geri gönderme yolunu seçmektedirler. MHD ayrıca kadın ve çocukları içeren büyük gruplar söz konusu olduğunda erkekler 'polis' karakollarında alıkonulurken, çocuklar ve çoğunlukla bu çocukların anneleri olan kadınların, otel benzeri yerlerde, 'polis' gözetiminde alıkonulmakta olduğunu gözlemlemiştir. Böyle vakalarda, tutukluluk süresi geri göndermenin gerçekleştirileceği süreye göre değişmektedir. Kişilerin vize gerekçeleri nedeniyle Türkiye'ye geri gönderilemediği vakalarda, sınır dışı edilmek üzere tutuklu kalma süresi ciddi oranda artmaktadır. Bu gibi durumlarda, MHD, 'yetkililerin', 'karakol' ve 'giriş limanlarında' alıkoyma hücrelerinin koşullarının gerektirdiği ivedilikte vakaları ele almadıklarını gözlemlemiştir. MHD'nin gözlemlediği bazı vakalarda, alıkonulan kişiler, Kıbrıs'ın kuzey kesiminde buldukları durumlarının daha fazla uzamaması için vize gereksinimi olmayan bir ülke bulmak ve kendi biletlerini satın almak zorunda kalmıştır.

'Giriş limanlarında', tutuklulara giriş izni verilmesi ve alıkoyma nedenlerini belirten yazılı gerekçeler verilmemektedir. Giriş izninin reddi, alıkoyma ve geri gönderme kararları şahıslara sözlü olarak bildirilmektedir. Dahası, hava ve deniz 'limanlarında' çalışan bir tercüman olmadığından ötürü sözlü bildirimlerde de problem yaşanmaktadır. 'Limanlarda', İngilizce konuşan memurlar bulunmaktadır, ancak sığınmacıların birçoğunun konuştuğu dil olan Arapça ile ilgili ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu gibi durumlarda alanda bulunan diğer yolculardan ya da diğer görevlilerden yardım alındığı gözlemlenmiştir. 'Polis' karakollarında ve 'mahkeme' duruşmalarında İngilizce harici diller için gönüllü kişiler tercümanlık yapmaktadır. MHD, bu çevirilerin kalitesi ile ilgili defalarca şikayet almıştır. 'Merkezi cezaevinde' de tercüman bulunmamaktadır.

'Giriş limanlarında', 'yasalar' uyarınca ve uygulamada bireysel vakalarda azami tutukluluk süresi bulunmamaktadır. Deniz 'limanındaki' tutukluluk süresi, tutuklular geldikleri feribotla geri gönderildiği için, uygulamada birkaç saattir. Feribotlar genellikle sabah 08:30'da varıp, akşamüstü 16:00 ya da gece 21:00'da geri dönmektedir. Ancak bu süre, kötü hava koşullarına bağlı olarak birkaç güne çıkabilmektedir. Böyle durumlarda, tutuklulara, uçak bileti satın alıp, hava yoluyla Türkiye'ye gitme seçeneği verilmektedir. 'Havalimanlarında' uygulamadaki tutukluluk süresi tutuklunun geldiği havalimanına geri döneceği uçuşlarda yer bulunup bulunamamasına, gerekli olduğu durumlarda idari işlemlerin süresine ve bürokratik girişimlere göre ciddi değişkenlik göstermektedir. 2014 yılında MHD iki buçuk hafta boyunca tutuklu tutulan bir kadın, 2015 yılında 11 gün boyunca aralarında yaşlı bir kadın ve 4 çocuğun bulunduğu bir aile, 2016 yılında ise içlerinde 10 aylık hasta bir bebeğin olduğu 3 kişilik bir ailenin Ercan 'havalimanında' 1 hafta alıkonduğunu tespit etmiştir. İki 'giriş limanında' da alıkoyma süresi, ne denli uzun olursa olsun, periyodik kontrole tabi olmamıştır.

Benzer şekilde, sınır dışı ve geri gönderilmek üzere 'polis' karakollarındaki tutukluluk için azami tutukluluk süresi ile ilgili bir sınır bulunmamaktadır.

2.3 Avukata Erişim

Adil yargılama hakkını düzenleyen AİHS madde 6'ya göre, Kıbrıslı Türk 'yetkililer' alıkonulan göçmenlere, uygun koruma ve/veya muhaceret usulleri ile ilgili tavsiye ve destek verebilecek yetkinlikte bir avukata erişimini sağlamak ve hukuki danışmanlık ve iletişim için yeterli zaman ve koşulu sağlamakla yükümlüdürler. Bu hak özellikle önemlidir, zira avukatlar işkencenin önlenmesi ile ilgili önemli bir rol oynayabilmektedirler. Ayrıca, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan şahıslar söz konusu olduğunda, avukatlar, geri göndermenin (*refoulement*) engellenmesini sağlayabilmektedir.¹³¹

'Giriş limanlarında' adalete erişim ve şikayet mekanizmaları ciddi şekilde sınırlıdır. 'Yetkililerin' anlayışına göre 'giriş limanlarında' alıkonulan kişiler, ülkeye topraklarında sayılmazlar veya alıkonulmuş olarak değerlendirilemezler ve 'yetkililerin' avukatların onlara erişimiyle ilgili takdir yetkileri bulunur. Rutin bir uygulama olarak, yalnızca mülteci konularıyla ilgili çalışan iki STÖ'nün avukatlarının alıkoyma yerlerine erişimine izin verilmektedir. 2016 yılına kadar, Ercan 'havalimanında' MHD avukatları tutuklularla yalnızca resmi çalışma saatleri içerisinde görüşülmüştür. Hukuki danışmanlık ve iletişim de genellikle gözaltıların olduğu kalabalık alanlarda ve muhaceret memurlarının eşliğinde gerçekleşmiştir.

'Merkezi cezaevinde' tutuklular avukatlarla belirlenmiş saatlerde görüşebilmektedir.¹³² Burada danışma ve iletişimin ayrı bir odada, birebir yapılmasına izin verilmektedir. MHD'nin aldığı şikayetlere göre, 'merkezi cezaevinin' kadınlar bölümünde bu görüşmeler için ayrılan tek bir oda yetersiz kalmakta ve gecikmelere yol açmaktadır. 'Polis' karakollarında, avukatlar tutuklularla özel olarak, resmi çalışma saatleri içerisinde görüşebilmekteyken, her tutukluya, tutuklanma gerçekleştikten hemen sonra, çalışma saatleri sonrası yalnızca bir avukatla görüşme hakkı tanınmaktadır.

2.4 Varış ve Kabul

Tutuklanma ve alıkonulma, tüm göçmenlerde, özellikle de savaşlardan ve zulümden kaçan kişilerde aşırı kaygı ve güvensizlik yaratabilmekte ve incinebilirliklerini daha da derinleştirebilmektedir.¹³³ Bu nedenle alıkonulanların saygılı bir muamele görmesi, hakları ile ilgili olarak geniş kapsamlı şekilde bilgilendirilmesi, ailelerine, avukatlara ve gerekli uluslararası kurum ve örgütlere erişebilmelerinin sağlanması çok büyük önem taşımaktadır.¹³⁴ Ayrıca tutukluların kayıt sırasında özel ihtiyaçlarının da kaydedilmesi, varışları sonrası incinebilirliklerini azaltmak amacıyla bir sağlık ekibi tarafından, özel bir alanda, tercüman eşliğinde tıbbi muayeneden geçirilmeleri de önemlidir.¹³⁵

Tutuklulara, yukarıda belirtildiği gibi, giriş 'limanlarına' varışlarında, tutukluluk nedenleriyle ilgili yazılı gerekçe verilmemekte ve sözlü bildirimler ise, 'giriş limanlarında' tercüman bulundurulmadığı için, her zaman anlayabilecekleri bir dilde yapılamamaktadır. Bu yerlerin hiçbirinde kişiler, sığınma talep etme hakları ve geri gönderilmeye karşı

131 UNHCR, APT, IDC, 2014, sayfa 97.

132 'cezaevleri tüzüğü', fasıl 286 cezaevleri disiplin yasasının 4. maddesi altında, madde 83 & 119

133 UNHCR, APT, IDC, 2014, sayfa 96

134 ibid. sayfa 96

135 UNHCR, APT, IDC, 2014, sayfa 97

koruma hakları ile ilgili otomatik olarak bilgilendirilmemektedir. Her iki 'limanda' da kimlik, zaman ve tutuklama tarihinin listelendiği kayıtlar olmakla beraber, bu listede yakın aile üyelerinin isim ve iletişim bilgileri; konuşulan dil; müsait, yetkin ve tarafsız bir çevirmenin tutuklanma zamanında bulunup bulunmadığı; böyle bir çevirmenin kullanılıp kullanılmadığı; ülke topraklarına geliş nedeninin belirtilmiş ifadesi; tutuklunun uluslararası koruma ihtiyacı olup olmadığı ya da; tutuklunun özel ihtiyaçları olup olmadığı yer almamaktadır. Benzer şekilde, 'polis' karakollarında ve 'merkezi cezaevindeki' kayıtlar da yalnızca belli başlı bilgileri içermektedir.

'Giriş limanlarında' üst arama uygulamasına Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi madde 7 ile uyumlu bir şekilde, yalnızca çalışanların ve muhaceret tutuklularının güvenliğinin söz konusu olduğu durumlarda başvurulmaktadır. Ancak, kadın tutuklular söz konusu olduğu zaman, kadın muhaceret personeli bulunmadığı için, diğer birimlerin kadın personelinden yardım alınmaktadır. 'Polis' karakolları ve 'merkezi cezaevinde', tutuklu getirildiği zaman üst araması yapılmakta ve tüm kişisel ve menkul eşyalara el konulmaktadır.

Kişilerin, alıkonuldukları zaman sağlık personeli tarafından özel bir alanda ve gerekli olduğu durumda, bir çevirmen eşliğinde tıbbi muayeneden geçirilmesi zorunludur. Buna ek olarak, muhaceret tutuklularının zihinsel ve fiziksel sağlıkları birçok zeminde önem taşımaktadır. Öncelikle, özgürlüklerinden alıkonuldukları zaman kendi başlarına sağlıklarına dikkat etmeleri mümkün olmamaktadır. Ayrıca, hem geçmişte kötü muamele deneyimleri varsa bu sebeple, hem de tutuklandıkları zamandaki mevcut incinebilirlikleri nedeniyle fiziksel ve zihinsel sağlık ihtiyaçları olması olasıdır.¹³⁶ Dahası, alıkonma başlı başına fiziksel ve zihinsel sağlığa zararlı etkilerde bulunabilmektedir. 'Yetkililerin' önceden varolan rahatsızlıklarla ilgilenme, tedavi etme ve bunun toplumun tüm üyelerinin gördüğü nitelik ve standartta yapılmasını sağlama sorumluluğu olmalıdır.¹³⁷ Bu ilk muayenenin yanında, çocukların düzenli sağlık kontrolü hakkı vardır.¹³⁸

'Giriş limanlarında' sağlık kontrolleri istek üzerine yapılmakta ki bu da genellikle acil durum olduğunda gerçekleşmektedir. Ercan 'havalimanında' kamu sağlık personeli ya da 'havalimanında' ofisi bulunan özel bir hastane personeli müdahale edebilmektedir. Girne 'limanı'nda ise yerel hastane personeli vaka üzerine çağrılmaktadır. Her iki yerde de alıkonulan kişinin hastaneye transferi gerekiyorsa bir 'polis' memuru eşlik etmektedir.

Cezaevi Yönetmeliği'nin 27'inci maddesine göre mahkum ve tutuklular cezaevine teslim edilmeden önce cezaevi doktoru tarafından sağlık kontrolünden geçirilmelidir.¹³⁹ Ancak pratikte, cezaevinde tam-zamanlı çalışan tıbbi personel olmadığı için, mahkumlar ve tutuklular doktor kontrolünden geçirilmeden cezaevine yerleştirilmekte ve/veya haftada bir ziyaret eden doktor gelinceye kadar izole edilmektedir. 'Polis' karakollarında tutuklular talepleri üzerinde devlet hastanelerinin acil servislerine götürülmektedir.

Giriş 'limanları'nda tutuklular haklar, rutin uygulamalar, hizmetler, kurallar ve usuller konusunda bilgilendirilmemektedir.¹⁴⁰ Tutukluların ailelerine ya da yasal danışmanlık servisine ulaşabilmelerini sağlayacak cep telefonlarını taşımalarına izin verilmektedir. Eğer cep telefonları yoksa görevde olan memurlar takdir yetkilerini kullanarak

136 UNHCR, APT, IDC, 2014, sayfa 159.

137 ibid.

138 ibid.

139 'cezaevleri tüzüğü', madde 4, Fasil 286 altında düzenlenmiş 'cezaevi disiplin yasası'.

140 UNHCR, APT, IDC, 2014, sayfa 100.

tutukluların kablolu hattı kullanarak yerel bir numarayı aramalarına izin verebilmektedir. Ancak bu telefon konuşmalarının özel yapılmasını sağlayacak bir adım atılmamaktadır.

Mevzuata göre, tutuklu 'merkezi cezaevine' teslim edilirken, tutuklu ve hükümlüden uyması beklenen davranışlar ve onlara yapılacak muamele ile ilgili yönetmeliklerin özeti kendilerine okunmalı ve bu özet her üç ayda bir kez tekrarlanmalıdır.¹⁴¹ Pratikte ise bu bilgileri içeren el kitabı artık dağıtılmamaktadır. Bunun yerine, tutuklular doldurdukları formlar aracılığıyla bazı kurallara dair bir fikir edinmektedirler. Tutuklular sabah 08:00 ile gece 22:00 saatleri arasında daha önceden bildirmiş oldukları numaraları arama hakkına sahiptir.

Ne hukukçular, ne BMYMK veya diğer alakalı kurumlar, yeni varışlarla ilgili; ne de tutuklular yasal danışmanlığa erişim hakları ve/veya tutuklulara alakalı destek sağlayabilecek kurum ve örgütlerin varlığı konusunda bilgilendirilmektedir. Benzer şekilde, MHD'nin gözlemlerine göre, 'giriş limanlarındaki' memurlar sığınmacının ciddi şekilde savunmasız olduğu vakalarda ve tutuklu şahısları sınır dışı edemedikleri durumlarda takdir yetkilerini kullanarak mültecilerle çalışan STÖ'lere haber vermişlerdir.

2.5 Talepler, Şikayetler ve İhraç, Sınır-dışı Usulleri

Tutukluluk ve sınır dışı uygulamaları süresince, tutuklular kötü muamele ve işkence riskine karşı oldukça savunmasız olabilmektedir.¹⁴² Bu uygulamaların güvenli ve onurlu bir şekilde yürütülmesi için, 'yetkililerin' saygı çerçevesinde, hassasiyetle ve insani bir şekilde hareket etmesi çok önemlidir. Bu nedenle, tutukluların ihraç veya sınır dışı ile ilgili yeterli bir süre zarfında bilgilendirilmeleri; hazırlık yapabilmeleri için makul bir fırsat tanınmaları ve bu sınır dışı veya ihracın geri gönderilmeme (*non-refoulement*) ilkesini ihlal etmemesi gerekmektedir.

Tutukluluğun olduğu tüm yerlerde kişilerin, muhaceret tutukluluğunun herhangi bir yönüyle ilgili itiraz edebilmelerini sağlayacak dahili ve harici prosedürlerin mevcudiyeti çok önemlidir. Bu prosedürlerin kolayca erişilebilir; usülen açık ve adil; yapılandırılma ve yürürlük bakımından da, tutuklunun gizliliği ve şahsi hayatına saygı çerçevesinde net sonuçlar verebilecek şekilde olması gerekmektedir.¹⁴³

Ercan 'havalimanında' muhaceret tutukluluğunun farklı yönlerine dair şikayet prosedürleri MHD çalışanları tarafından sözlü olarak sorulduğunda, teorik olarak şikayetlerin 'polis' genel müdürlüğüne ya da güvenlik subayına veya geri döndükten sonra, yurt dışındaki Kıbrıslı Türk temsilciliklerine yapılabileceği söylenmiştir. Eğer girişine izin verilmemiş bir tutuklu sınır dışı uygulamasına direnirse, hava yolları şirketi personeli tarafından kelepçelenebilmektedir. MHD, 2014 yılında 3 şahıstan ve 2015 yılında 2 şahıstan, Ercan 'havalimanında' sınır dışını gerçekleştirmek amacıyla, 'yetkililer' tarafından aşırı ve oransız güç kullanıldığına dair şikayet almıştır.

Girne 'limanı'nda, kötü muameleyle dair şikayet olması durumunda, bir memurun herhangi bir iddia edilen hak ihlalinde izlendiği söylenen şikayet usulü şöyledir: Memur amiri bilgilendirilir, o da ilgili 'polis' birimini şikayeti değerlendirmek ve araştırmak üzere çağırır.¹⁴⁴ Eğer bir erkek tutuklu gemiye binmeyi reddediyorsa, 'polis' memurları

141 'cezaevleri tüzüğü', madde 4, Fasil 286 altında düzenlenmiş 'cezaevi disiplin yasası'.

142 UNHCR, APT, IDC, 2014, sayfa 10.

143 UNHCR, APT, IDC, 2014, sayfa 106.

144 "adli şube"

onu gemiye götürür ve tutuklunun seyahat ve muhaceret ile ilgili belgelerini gemi kaptanına teslim eder. Eğer reddeden bir kadın tutukluysa, o halde bölgedeki 'polis' müdürlüğünden tutukluyu minibüsle gemiye götürecek bir kadın memur talep edilir. Eğer tutuklu, suç işlemesi nedeniyle sınır dışı ediliyorsa, cürümleri önleme şubesi de alanda bulunur ve bu durumda kelepçe de kullanılabilir. Ayrıca, 'polis' genel müdürlüğü, her ay, 'giriş limanlarında' teftiş yapmaktadır.

'Merkezi cezaevinde' belirli bir şikayet prosedürü bulunmamaktadır. Pratikte, tutuklular cezaevi amirine şikayette bulunabilmektedir. Tutuklular kurallara uymayı reddettiklerinde, tecrit hücrelerine konulmaktadır.

Konaklama koşulları ile ilgili şikayet ve adli inceleme için 'mahkemelere' başvuru yolları tutuklulara açık değildir. 2014 yılında MHD, 9 gün boyunca Ercan 'havalimanı'nda tutulan bir sığınmacının sınır dışı edilmesi ile ilgili 'yüksek idari mahkemeden' bir ara emri almayı başarmıştır. Bir 'polis'in' sığınmacıya kötü muamele ettiğine dair şikayeti 'mahkemeye' sunulmuş ve 'mahkeme' de sığınmacı kadının tıbbi kontrol için devlet hastanesine götürülmesi kararını vermiştir.

Her iki yerdeki 'polisler', silah taşımaktadır. Tutukluların seyahat etmeye müsait sağlıkta olup olmadığını tespit etmek için bir sağlık personeli tarafından incelenmesini sağlayacak bir sistem sürecin hiçbir aşamasında bulunmamaktadır. 2015 yılında düzensiz yollardan girmiş hamile sığınmacıların sınır dışı edilmesi, MHD'nin talebi üzerine, sığınmacılar seyahat edebilecek durumda olana değin ertelenmiştir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, tutuklama emirlerinin yasallığına dair, 'yargıtay' olarak görev yapan 'yüksek mahkemeye' yetkisiz tutuklamanın kaldırılması için emirname (Habeas Corpus) başvurusu veya 'yüksek idare mahkemesi' olarak görev yapan 'yüksek mahkemeye' 'anayasa' 152'nci maddesi altında başvurular AİHS madde 5 (4)'ün öngördüğü ivedilik ölçütlerine uymamaktadır.

2.6 Fiziksel Koşullar

Bireyleri özgürlüklerinden mahrum etmek, temel ihtiyaçlarının karşılanması yükümlülüğünü de beraberinde getirir. Özellikle muhaceret tutukluları söz konusu olduğunda tutukluluk koşulları, ortamları ve yaşam şartları makul, şahısların onurlarına saygılı ve suçlu-olmama statüsüne uygun olmalıdır. Bu nedenle cezaevleri ve hapishanelerden kaçınılmalı¹⁴⁵ ve muhaceret tesisleri "amaçlarına uygun şekilde dizayn edilmelidir."¹⁴⁶ Ayrıca, tesislerin dizaynı ve ortamı tutukluların yeterli özel alanı olabilecek şekilde yapılmalıdır.¹⁴⁷

Şahısların duygusal durumlarına büyük etkisi olması nedeniyle, ölçek, şekil, temizlik, geçirilen süre açılarından uygun konaklama uluslararası korumaya ihtiyaç duyan şahıslar dahil olmak üzere tüm tutuklular için çok önemlidir.¹⁴⁸

'Giriş limanlarında', 'merkezi cezaevinde' ve 'polis' karakollarındaki tutukluluk yerlerinde kadın ve erkekler için ayrı alanlar mevcutken, çocuklar ve yetişkinler için böyle bir ayırım yoktur. Ercan 'havalimanında' kadınlar için

145 UNHCR, APT, IDC, 2014, sayfa 8.

146 European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment [Avrupa İşkencenin ve İnsanlık dışı veya Onur kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi], '7th General Report' (1997) CPT/Int (97) 10

147 UNHCR, APT, IDC, 2014, sayfa 131

148 ibid.

ayrılan oda yaklaşık 15m² iken, erkeklerinki 25m²'dir. Kadınlar odasında 8 yatak bulunurken, erkeklerin odasında 14 yatak bulunmaktadır. Girne 'limanında' kadınların odası 16m² iken, erkeklerinki 12m²'dir. Her iki odada da 4er yatak bulunmaktadır. Her iki yerde de maksimum konaklama kapasitesi belirlenmiş değildir. Her iki yerde de tutuklu sayısı yatak sayısını zaman zaman geçebilmektedir. Ercan 'havalimanında' MHD tarafından kaydedilen en yüksek rakam, 2015 yılı Ekim ayında 50 erkek iken, Girne Limanı'nda 2016 yılında 25 erkek olmuştur. 'merkezi cezaevinin' fiziksel kapasitesi 175 kişidir. 2016 yazında, yaklaşık 400 kişinin hapis yattığı ve 20m²'lik odalarda 10-15 kişinin kaldığı bildirilmiştir. ¹⁴⁹

Girne 'limanı'ndaki kadınlar odasında 6 demir sandalye bulunmaktadır. Ercan 'havalimanında' her iki odada da televizyon vardır. Bu iki yerin hiçbirinde kilitli kişisel dolaplar veya pencere bulunmamaktadır, dolayısıyla doğal ışığa erişim de yoktur. Tutuklular odalardaki ışıkları açıp, kapayabilmektedirler. 'Merkezi cezaevinde', tecrit hücreleri hariç, doğal ışığa erişim sağlayan pencereler mevcuttur. Kişisel kullanım için saklama dolapları olmamakla beraber, tutuklular isterlerse 'cezaevi' kantininden plastik dolap satın alabilmektedir.

Ercan 'havalimanında' serinletme ve ısıtma klimalar aracılığıyla yapılmaktadır. Girne 'limanı'nda 'liman idaresi' tarafından kontrol edilen merkezi ısıtma sistemi mevcuttur, ancak her zaman çalışmamaktadır. Serinletme için bir sistem bulunmamaktadır. 'Merkezi cezaevinde' düzenli olarak çalışmayan bir merkezi ısıtma sistemi mevcuttur ve orada da bir serinletme sistemi yoktur. Tutuklular serinlemek için 'cezaevi' kantininden vantilatör satın alabilmektedir.

Ercan 'havalimanında', idari yapı her ne kadar çarşafarın günlük olarak değiştirildiğini ve "kirlilik" oranına göre çarşaf ve battaniyelerin sözleşmeli temizlik şirketi tarafından yıkandığını iddia etse de, MHD avukatları ziyaretleri sırasında birçok kişinin çarşafsız şiltelerde yattığına defalarca tanık olmuştur. Girne 'limanı'nda ise mevcut olan tek yatak malzemesi düzenli olarak yıkanmayan 10 adet battaniyedir. 'Merkezi cezaevindeki' yatak çarşafarı özel bir şirket tarafından ayda iki kere yıkanmaktadır.

Gıda hakkının gerçekleştirilmesi, tutukluluk bağlamında, sağlık, güvenlik ve bir insanın onuruna saygı meselesi haline gelmektedir. Besin değeri olan, yaşa, sağlık koşullarına ve kültürel/dini gereksinimlere uygun, ücretsiz gıda sunulmalıdır. Temel sıhhi koşullar ve temizliğin gerçekleşmesi için gıdanın tüketileceği özel ve uygun alanlar bulunmalıdır. Ayrıca, tutukluların tesis dışındaki yerlerden kendi imkanlarıyla yemek edinebilmeleri de önemlidir. Girne 'limanı'nda su talep üzerine verilmekte ve idari yapı aracılığıyla şişelenmiş su satın alınabilmektedir. 'Polis' karakollarında verilen gıda, 'limanlarda' da ücretsiz dağıtılmaktadır ancak bu gıda tatmin edici olmaktan çok uzaktır. Birim fiyatı 7-8 TL civarı olan bir öğün ekmeğ, zeytin, domates içermekte, bazı zamanlarda da sulu yemek de verilmektedir. Ercan 'havalimanında' 'yetkililer' 'havalimanında' bulunan kafeden sağlanan gıdayı, günde üç öğün şeklinde, ücretsiz olarak vermekte ve odalarda içme suyu bulunmaktadır. Her iki yerde de, alıkonulan kişiler 'yetkililer' aracılığıyla dışarıdan yemek çağırabilmektedirler. Ercan 'havalimanında', özel besin ihtiyaçları söz konusu olduğunda, kendi sosyal sorumluluk politikası kapsamında yalnızca çocuklara yemek sağlayan özel bir şirket bulunmaktadır. MHD'nin deneyimlerine göre, sağlık koşullarından kaynaklanan özel gıda gereksinimleri karşılanmamaktadır. 'Polis' karakollarındaki gıda durumu Girne 'limanı' ile benzerken, 'merkezi cezaevinin' de günlük

149 'Avukat Özge Uğraşın; "Sayı arttı, cezaevi yetersiz!" Kıbrıs Postası (26 Ağustos 2016) http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/35/news/198882/PageName/KIBRIS_HABERLERI <http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/35/news/198882/PageName/KIBRIS_HABERLERI> erişim tarihi: 25 Aralık 2016.

besin ihtiyacını karşılamakta yetersiz olduğu bildirilmiştir.¹⁵⁰ 'Merkezi cezaevinde' alıkonulan kişiler 'cezaevi' kantininden gıda satın alabilmekte, 'polis' karakollarında ise nakit paraları olması durumunda dışarıdan sipariş verebilmektedirler. 'Merkezi cezaevinde' yemekler özel bir şirket tarafından sağlanmaktadır. Alıkonulan kişilerin özel gıda ihtiyacı bir doktor tarafından onaylandığı takdirde karşılanmaktadır. Ayrıca hücrelerde içme suyu mevcuttur.

Kişisel hijyen konusu, sağlık, diğer şahıslara, kendine ve dini ritüellere saygı gibi konularla ilişkilendirilebilir. Ayrıca personel ve diğer tutuklulara olası bir hastalık bulaşma ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır. Makul sıhhi şartlara erişim açısından esas olan duş ve banyo tesisleri söz konusu olduğunda, Ercan 'havalimanında' erkek ve kadın tutuklular için ayrı banyolar mevcutken, Girne 'limanı'nda hiçbir banyo tesisi bulunmamaktadır, yalnızca her iki odada içinde sabun ve tuvalet kağıdı bulunan birer tuvalet vardır. Ercan 'havalimanında' bebek bezleri özel bir şirket tarafından ücretsiz olarak sağlanırken, Girne 'limanı'nda durum böyle değildir. Yıkatabilir bezler söz konusu olduğunda, ek bir yıkama imkanı sağlanmamaktadır. 'Merkezi cezaevinin' erkek bölümünde makul sıhhi şartlara, duş ve banyoya erişim daha önce eleştiriye tabi tutulmuştu. 10 kişi için yalnızca 2 duş ve tuvalet bulunduğu raporlanmış ve su yetersizliği nedeniyle yaşanan bulaşıkları yıkama, temizlik ve diğer günlük ihtiyaçları karşılama sorunları kaydedilmiştir.¹⁵¹ Bu bilgiler MHD'nin deneyimleriyle eşleşmektedir. Bu deneyimler göstermiştir ki, 10-15 kişi için bir tuvalet ve 15-20 kişi için bir duş bulunmaktadır. Kadınlar bölümünde 5 kişi için bir duş ve tuvalet bulunmaktadır. Yönetim çamaşır tozu haricinde şampuan veya sabun gibi kişisel hijyen ürünlerini sağlamamakta, mahkumlar bu ürünleri kendi maddi kaynaklarıyla edinmek zorunda kalmaktadır.

Bireyler muhaceret ile ilgili ihlallerde "cezalandırılması" gerekmediği için, kendi kıyafetlerini giyebilmelidir.¹⁵² Aynı zamanda uygun, yeterli giyeceklerin, hazır ve güvenli bir şekilde erişilebilir olmadığı durumlarda, tutuklulara, ayrımcılık yapılmadan iklim, kültürlerine uygun temiz giyecekler sağlanmalıdır.¹⁵³ Sığınmacılar tüm tutukluluk yerlerinde kendi kıyafetlerini giyebilmektedirler, ancak 'yabancılar ve muhaceret yasası', 'ceza yasası', 'yasaklı askeri bölgeler yasası' (5/1979) ile 'askeri suçlar ve cezalar yasası' kapsamında hapsedildikleri zaman, eğer kendi giyecekleri yeterli değil ya da adalet gerekçeleriyle alıkonulmuşsa,¹⁵⁴ hapisane kıyafeti giymeleri gerekli görülebilmektedir.¹⁵⁵ MHD sıklıkla, giyeceklerin yırtık olması ve su yetersizliğine yönelik¹⁵⁶ ve ayrıca şahısların temiz giyeceğe erişim problemlerine dair şikayetler almaktadır. Özellikle düzensiz giriş ve/veya ikamet ile alakalı kusurlar nedeniyle hapse konulan şahıslara, hapiste görel olarak daha kısa süre kaldıklarından ötürü, genellikle daha kötü durumdaki giyecekler verilmektedir. 'Polis' karakollarında ya da 'limanlarda' çamaşır yıkama imkanı

150 'Avukat Özge Uğraşın; "Sayı arttı, cezaevi yetersiz!" *Kıbrıs Postası* (26 Ağustos 2016) http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/35/news/198882/PageName/KIBRIS_HABERLERI <http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/35/news/198882/PageName/KIBRIS_HABERLERI> erişim tarihi: 25 Aralık 2016.

151 'Avukat Özge Uğraşın; "Sayı arttı, cezaevi yetersiz!" *Kıbrıs Postası* (26 Ağustos 2016) http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/35/news/198882/PageName/KIBRIS_HABERLERI <http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/35/news/198882/PageName/KIBRIS_HABERLERI> erişim tarihi: 25 Aralık 2016.

152 UNHCR, APT, IDC, 2014, sayfa 140

153 ibid.

154 'cezaevleri tüzüğü', Madde 4, Fasıllık 286 altında düzenlenmiş 'cezaevi disiplin yasası' madde 82

155 'cezaevleri tüzüğü', Madde 4, Fasıllık 286 altında düzenlenmiş 'cezaevi disiplin yasası' madde 82 ve 96

156 'Avukat Özge Uğraşın; "Sayı arttı, cezaevi yetersiz!" *Kıbrıs Postası* (26 Ağustos 2016) http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/35/news/198882/PageName/KIBRIS_HABERLERI <http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/35/news/198882/PageName/KIBRIS_HABERLERI> erişim tarihi: 25 Aralık 2016.

bulunmamaktadır.

“Bireylerin kişisel özerkliklerine yapılan herhangi bir müdahalenin minimum oranda ve yapılan kısıtlamaların, yalnızca güvenliği ve toplumsal düzeni korumak için zorunlu olan oranda”¹⁵⁷ tutulmasının garanti altına alınması gerekmektedir. Şahsi menkullere el konulması söz konusu olduğunda, ‘havalimanında’ tutuklunun kişisel eşyaları bir envantere kaydedilmekte, valizler ise koridorda tutulmaktadır. Benzer bir şekilde, Girne ‘limanı’ndaki kişisel eşyalar alıkonulan kişilerin yanında hücrelerinde kalabilmekte; her iki yerde de kişiler nakit paralarını yanlarında tutabilmektedirler. ‘Merkezi cezaevinde’ bir nakit envanteri tutulmaktadır. Kişiler nakit paralarına erişebilmekte veya dışarıdan nakit edinebilmektedir.

2.7 Ziyaretler ve Dış Dünya ile İletişim

Alıkonulan sığınmacıların ve mültecilerin, bir yasal danışmanla, aileleriyle, arkadaşlarıyla, destek gruplarıyla, dini temsilcilerle, sosyal hizmet çalışanlarıyla, tıbbi personelle ve ilgili STÖ’ler ve BMYMK ile telefon veya ziyaret yoluyla iletişim içinde olması çok önemlidir.¹⁵⁸

‘Giriş limanlarında’, sığınmacı ve mültecilerle çalışan STÖ’lerin erişim hakkı mevcuttur. Aile üyeleri tarafından da kısa süreli ziyaret edebilmektedirler. Alıkonulan kişiler cep telefonlarını yanlarında tutabilmekte, bu yolla internete de erişebilmektedirler. BMYMK çalışanlarının tutukluları ziyaret edebildiği, mülakat yapabildiği vakalar olmakla beraber, bu görüşmelerin reddildiği vakalar da mevcuttur.

MHD’nin gözlemlerine göre, ‘polis’ karakollarında düzenli iletişim ve dışarıdan ziyaret fırsatı bulunmamaktadır. Ancak, MHD, bazı zamanlarda memurların takdir yetkilerini kullanarak aile üyelerine kısa süreli görüşme izni verdiğini de gözlemlemiştir. Ayrıca, memurların takdir yetkisi kullandığı birkaç istisna haricinde, bu görüşmeler özel olarak yapılamamış, hücrelerin bulunduğu alanın girişinde, ‘polis’ memurları ve diğer alıkonulan kişilerin eşliğinde gerçekleşmiştir.

‘Merkezi cezaevindeki’ mahkumlar, aile üyeleri ve adını verdikleri 3 arkadaşları tarafından ziyaret edilebilmekte, ancak bu ziyaretler yine de değerlendirmeye tabi tutulmaktadır.¹⁵⁹ STÖ erişimi ve sığınmacı ve mültecilerin tespiti, STÖ avukatlarının uluslararası koruma ihtiyacının belirlenmesi için yabancılara otomatik erişimine verilen izin ile kolaylaştırılmıştır.

157 UNHCR, APT, IDC, 2014, sayfa 141

158 UNHCR, APT, IDC, 2014, sayfa 144

159 ‘cezaevleri tüzüğü’, Madde 4, Fasal 286 altında düzenlenmiş ‘cezaevi disiplin yasası’ madde 119

Öneriler

➤ **Uluslararası korumaya ihtiyacı olan şahısların tutuklanması, her koşulda, otomatik olmaktan ziyade istisnai olmalıdır.**

➤ Sığınmacılar yalnızca düzensiz giriş ve/veya ikamet temeline dayandırılarak suçlu muamelesi görmemelidir.

➤ **Sığınmacılar ve mülteciler menşe ülkelerine geri gönderilmemelidir.**

➤ Tutukluluğun maksimum süresi 'yasada' ve münferit vakalarda belirlenmiş olmalıdır.

➤ Tutukluluk ve sınır dışı edilmenin olgusal ve hukuki gerekçeleri yazılı olarak tutuklulara verilmelidir.

➤ 'Giriş limanlarında' tutuklanan şahısların kendilerine tutukluluk ile ve geri dönüş usûlleri ile ilgili tavsiye ve destek verebilecek uygun nitelikte bir avukata erişim hakkı olmalıdır. Yasal danışma ve destek haklarının varlığı ile ilgili otomatik olarak bilgilendirme yapılmalıdır.

➤ Uluslararası korumaya ihtiyacı olan kişilere ücretsiz yasal destek sunan STÖ'ler ile ilgili tutuklulara etkin bilgi vermek sürecin doğal bir parçası olmalıdır.

➤ Avukatlar, STÖ'ler ve yasal danışmanlarla iletişimin gecikme veya sansür olmadan, tam gizlilik esasında, ve ayrıca, yeterli bir süre içinde ve uygun bir tesiste gerçekleşmesi gerekir.

➤ 'Giriş limanlarında' ücretsiz, yetkin ve tarafsız tercümanlar hazır bulunmalıdır.

➤ Alıkonulan kişilerin, alıkonma ve geri gönderilme uygulamalarına itiraz yolları ile ilgili bilgilendirilmesi ve geçerli kanuni yollara erişiminin sağlanması gerekir.

➤ Alıkonulan kişilerin özel ihtiyaçları, vardıkları zaman, medikal personel tarafından, tercüman eşliğinde özel olarak yapılacak bir tıbbi kontrol sonucuyla belirlenmeli ve usulünce kaydedilmelidir.

➤ 'Giriş limanlarında' alıkonulan kişilerin kayıt listeleri daha geniş içerikte olmalı ve bu liste kesinlikle yakın aile üyelerini isimleri, iletişim bilgilerini ; konuşulan dili, ücretsiz, yetkin ve tarafsız bir tercümanın alanda bulunup bulunmadığı ve kullanılıp kullanılmadığı; bölgede bulunma veya gelişin belirtilmiş nedenini; tutuklunun uluslararası koruma/sığınma başvurusu yapmak isteyip istemediği; tutuklunun özel ihtiyaçları olup olmadığı bilgilerini içermelidir.

➤ Avukat, BMYMK ve/veya diğer yetkili kuruluşlara, uluslararası koruma ihtiyacında olduğunu iddia eden bir şahsın alıkonması ivedilikle haber verilmelidir.

➤ Alıkonulan kişilerin 'giriş limanlarında' şikayet mekanizmalarına ivedilikle ve sansürsüz erişimleri sağlanmalı,

kolay erişilebilen dahili talep ve şikayet uygulamaları ve ayrıca mevcut işkence veya kötü muamele iddialarına yanıt verilebilmesi için harici uygulama ve uygun bir protokol bulunmalıdır.

➤ Tüm tutukluluk yerlerinde CPT (İşkencenin Engellenmesi Komitesi) standartlarına uyulmalı ve özeldede tutuklu sayısı tutukluluk yerinin resmi uyuma kapasitesini hücrenin boyutları açısından ve her koşulda hücredeki yatak sayısını geçmemelidir. Tutukluluk yeri iyi durumda, güvenli ve temiz olmalı, yeterli mobilyaya sahip olmalı, yatak çarşafı ve battaniyeleri temiz ve yeterli olmalı, güvenli ısıtma/soğutma ve havalandırma sağlanmalı; oda(-lar)da doğal ışık ve temiz hava dolaşımı olmalı; ışıkların kapanma ve açılması için kontrol alıkonulan kişilerde olmalı; çiftler, aileler ve çocuklar için güvenli olan ayrı konaklama imkanı sağlanmalıdır.

➤ 'Yetkililerin', alıkonulan kişilere, besin değeri taşıyan, yaşa, sağlık koşullarına, kültürel/dini ve özel perhiz gereksinimlerine uygun (vejetaryen, dini, tıbbi) gıda verilmesini sağlaması gerekir.

➤ Tüm alıkonulan kişiler iklime uygun ısıda duş ve banyo imkanı olmalı, ve bu imkana genel hijyen bakımından mevsim ve coğrafi bölgeye uygun bir sıklıkta erişim sağlanmalıdır. Kadınlara, küçük çocuklara ve bebeklere, belirli ihtiyaçlarına yönelik özel itina verilmelidir.

➤ **'Merkezi cezaevleri' ve 'polis' karakollarında muhaceretle ilgili gerekçelerle alıkonulan kişiler, ceza hukuku kapsamı altında alıkonulanlarla bir arada tutulmamalıdır.**

➤ Tüm tutukluluk yerlerinde ücretsiz, kullan-at bebek bezleri 'yetkililer' tarafından hazır bulundurulmalıdır.

➤ Muhaceretle ilgili gerekçelerle alıkonulanlar, nerede alıkonuldukları fark etmeksizin kendi kıyafetlerini giyebilir. Her ne zaman ve nerede olursa olsun, varış esnasında uygun kıyafet sağlanmalı ve çamaşır yıkama imkanlarına veya hizmetlerine hazır erişimleri olmalıdır.

➤ Varış esnasında ihtiyaca uygun ve yetkin bir tıp doktorunun özel olarak ve ihtiyaç olduğu zaman tercüman eşliğinde ve ihtiyaç ve incinebilirliklere karşı hassasiyeti içeren bir sağlık kontrolü gerçekleştirilmesi gerekir.

➤ Tüm alıkonulanların ücretsiz sağlık hizmetlerine sınırsız ve eşit erişimi olmalıdır.

Kaynakça

Birincil Kaynaklar

Uluslararası ve Bölgesel Sözleşmeler

Avrupa Konseyi, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (11 Mayıs 2011 tarihinde onaylandı, 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girdi), ISBN 978-92-871-7990-6.

Avrupa Konseyi, İnsan Hakları ve Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, Protokol No. 11 ve 14 tarafından değiştirilmiş şekliyle (4 Kasım 1950 tarihinde onaylandı, 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe girdi) ETS 5.

Birleşmiş Milletler İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme (10 Aralık 1984 tarihinde onaylandı, 26 Haziran 1987 tarihinde yürürlüğe girdi) 1465 UNTS 85.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (20 Kasım 1989 tarihinde onaylandı, 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girdi) 1577 UNTS 3.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna İlişkin Temel Antlaşma (Birleşik Krallık-Yunanistan-Türkiye) (16 Ağustos 1960) 382 UNTS 5476.

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi (28 Temmuz 1951 tarihinde onaylandı, 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe girdi) 189 UNTS 137.

Mültecilerin Statüsüne Dair Protokol (31 Ocak 1967 tarihinde onaylandı, 4 Ekim 1967 tarihinde yürürlüğe girdi) 606 UNTS 267.

Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi (16 Aralık 1966 tarihinde onaylandı, 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girdi) 999 UNTS 171.

Yerel Yasalar

'askeri suç ve cezalar yasası, yasa no. 29/1983, kabul tarihi: 19 Nisan 1983, 34/1995, 50/2006 ve 8/2009 sayılı değişiklik yasaları ile değiştirilmiş ve birleştirilmiş şekliyle'.

'askeri yasak bölgeler yasası, yasa no. 5/1979, kabul tarihi: 17 Mayıs 1979'.

'ceza yasası, fasıl 154 (1959 baskısı) kabul tarihi: 1 Ocak 1929, 3/1962, 43/1963, 15/1972, 20/1974, 31/1975, 6/1983, 22/1989, 64/1989, 11/1997, 20/2004,41/2007; 20/2014 ve 45/2014 sayılı değişiklik yasaları ile değiştirilmiş ve şekliyle'.

'cezaevleri tüzüğü', fasıl 286 cezaevleri disiplin yasasının 4. maddesi altında

'kuzey kıbrıs türk cumhuriyeti, anayasa, resmi gazete, 7 Mayıs 1985, kabul tarihi: 5 Mayıs 1985'

'mahkemeler yasası, Yasa No. 9/76, resmi gazete = R.G., 18 Nisan 1976 No. 25, kabul tarihi: 17 Mart 1976, 3/1978, 10/1978, 6/1980, 23/1980, 19/1981, 18/1982, 34/1982, 56/1982, 21/1983, 7/1984, 20/1984, 4/1985,7/1986, 24/1986, 2/1988, 5/1988, 15/1988, 67/1991, 8/1995, 15/1995, 38/1995, 6/1997, 42/2000, 2/2002; 43/2005; 51/2008, 15/2009, 17/2013 ve 54/2017 sayılı değişiklik yasaları ile değiştirilmiş ve birleştirilmiş şekliyle'

'yabancılar ve muhaceret yasası, fasıl 105 (1959 baskısı) kabul tarihi: 19 temmuz 1952, 21/1982; 44/1989, 32/2004, 38/2006, 28/2007; 50/2007; 31/2008; 55/2011; 62/2014 ve 44/2016 sayılı değişiklik yasaları ile değiştirilmiş ve şekliyle'

BM Dökümanları ve diğer bağlayıcı olmayan hukuki belgeler

Ad Hoc Committee on Statelessness and Related Problems [Vatansızlık ve Benzeri Sorunlarla ilgili Ad Hoc (geçici) Komite], 'Proposed Draft Convention Relating to the Status of Refugees' (1950) BM Dök. E/AC.32.L38, 15.

European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment [Avrupa İşkencenin ve İnsanlıkdışı veya Onurkırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi], '7th General Report' (1997) CPT/Int (97) 10.

UN Committee against Torture [BM İşkenceye Karşı Komite], 'General Comment No. 1: Implementation of Article 3 of the Convention in the Context of Article 22 (Refoulement and Communications)' (21 Kasım 1997) BM Dök. A/53/44.

UN Committee on the Rights of the Child [BM Çocuk Hakları Komitesi], 'General Comment No. 6, Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin' (1 Eylül 2005) BM Dök. CRC/GC/2005/6.

UN Committee on the Rights of the Child [BM Çocuk Hakları Komitesi], 'Report of the 2012 Day of General Discussion on the Rights of All Children in the Context of International Migration' (28 Eylül 2012) <<http://www.refworld.org/docid/51efb6fa4.html>> [erişim 2 Ocak 2017].

UN General Assembly [BM Genel Kurulu], Office of the UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi], 'Genel Kurul tarafından alınmış karar' (9 Şubat 1998) BM Dök. A/RES/52/103.

UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], 'Guidelines on International Protection No. 5: Application of the Exclusion Clauses: Article 1F of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees' (2003) BM Dök. HCR/GIP/03/05.

UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], 'Note on International Protection (Yüksek Komiser tarafından sunuldu)' (1967) BM Dök. A/AC.96/377.

UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], 'Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees' (2011) BM Dök. HCR/1P/4/ENG/REV. 3

UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], 'Protection Mechanisms Outside of the 1951 Convention ("Complementary Protection")' (Haziran 2005), BM Dök. PPLA/2005/02

UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], 'Note on Accession to International Instruments and the Detention of Refugees and Asylum-Seekers' (1986) BM Dök. EC/SCP/44.

UN Human Rights Committee [BM İnsan Hakları Komitesi], 'General Comment No. 15: The Position of Aliens under the Covenant' (11 Nisan 1986) BM Dök. A/RES/45/158

UN Human Rights Committee [BM İnsan Hakları Komitesi], 'General Comment No. 20: Article 7, Prohibition of torture, or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment' (10 Mart 1992) BM Dök. HRI/ GEN/1/ Rev.7.

UN Human Rights Committee [BM İnsan Hakları Komitesi], 'General Comment No. 31: the Nature of the General Legal Obligation on States Parties to the Covenant' (26 Mayıs 2004) BM Dök. CCPR/C/21/Rev.1/ Add.13

UNHCR EXCOM [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Yürütme Komitesi] Conclusion No. 79 (XLVII) 'General' (1996).

Case Law

İnsan Hakları Komitesi

A. v. Avustralya (1997) CCPR/C/59/D/560/1993

Charles Chitat Ng v. Kanada (1994) CCPR/C/49/D/469/1991.

G.T. v. Avustralya (1997) CCPR/C/61/D/706/1996,

Vuolanne v. Finlandiya (1989) CCPR/C/35/D/265/1987

Mansour Ahani v. Kanada (2004) CCPR/C/80/D/1051/2002

Roger Judge v. Kanada (2003) CCPR/C/78/D/829/1998

İşkenceye Karşı Komite,

Avedes Hamayak Korban v. İsveç (1998) CAT/C/21/D/088/1997

EA v. İsviçre (1997) CAT/C/19/D/028/1995

M.V. v. Hollanda (2003) CAT/C/30/D/201/2002

Ms Hanan Ahmed Fouad Abd El Khalek Attia v. İsveç (2003) CAT/C/31/D/199/2002

Mutombo v. İsviçre (1994) CAT/C/12/D/013/1993

PQL v. Kanada CAT/C/19/D/57/1996

S.S. v. Hollanda (2003) CAT/C/30/D/191/2001

S.V. et al. v. Kanada (2000) CAT/C/26/D/49/1996

T.M. v. İsveç (2003) CAT/C/31/D/228/2003

U. S. v. Finlandiya (2003) CAT/C/30/D/197/2002

European Court of Human Rights

A.B. ve diğerleri v. Fransa (Başvuru No. 11593/12) 12 Temmuz 2016 tarihli karar.

A.H ve J.K. v. Kıbrıs (Başvuru Noları. 41903/10; 41911/10) 21 Temmuz 2015 tarihli karar.

Abdolkhani ve Karimnia v. Türkiye (Başvuru No 30471/08) 22 Eylül 2009 tarihli karar.

Al Hanchi v. Bosna-Hersek (Başvuru No 48205/09) 15 Kasım 2011 tarihli karar.

Amuur v. Fransa (Başvuru No. 19776/92) (1996) 22 EHRR 533.

Auad v. Bulgaristan (Başvuru No. 46390/10) 11 Ekim 2011 tarihli karar.

Baysakov ve diğerleri v. Ukranya (Başvuru No. 54131/08) 18 Şubat 2010 tarihli karar.

Berrehab v. Hollanda (Başvuru No. 10730/84) (1988) 11 EHRR 322.

Chahal v. Birleşik Krallık [GC] (Başvuru No. 22414/93) (1996) 23 EHRR 413.

D. v. Birleşik Krallık (Başvuru No. 30240/96) (1997) 24 EHRR 423.

Dbouba v. Türkiye (Başvuru No. 15916/09) 13 July 2010 tarihli karar.

De Souza Ribeiro v. Fransa [GC] (Başvuru No 22689/07) 13 Aralık 2012 tarihli karar.

Diallo v. Çek Cumhuriyeti (Başvuru No 20493/07) 23 Haziran 2011 tarihli karar.

Gebremedhin [Gaberamadhien] v. Fransa (Başvuru No 25389/05) 26 Nisan 2007 tarihli karar.

Greek Case, 18 Kasım 1969 tarihli karar, Yearbook of the European Convention on Human Rights, No. 12.

H.S. ve diğerleri v. Kıbrıs (Başvuru No. 41753/10) 21 July 2015 tarihli karar.

I.M. v. Fransa (Başvuru No 9152/09) 2 Şubat 2012 tarihli karar.

İrlanda v. Birleşik Krallık (Başvuru No. 5310/71) (1978) 2 EHRR 25.

Jabari v. Türkiye (Başvuru No 40035/98) 11 Temmuz 2000 tarihli karar.

K.F. v. Kıbrıs (Başvuru No. 41858/10) 21 Temmuz 2015 tarihli karar.

Loizidou v. Türkiye (Başvuru No 15318/89) (1996) 21 EHRR 188.

M. ve Diğerleri v. Bulgaristan (Başvuru No. 41416/08) 26 Temmuz 2011 tarihli karar.

M.A. v. Kıbrıs (Başvuru No. 14872/10) 23 Temmuz 2013 tarihli karar.

M.S.S. v. Belçika ve Yunanistan [GC] (Başvuru No. 30696/09) (2011) 53 EHRR 2.

Mikolenko v. Estonya (Başvuru No. 10664/05) 5 Ocak 2006 tarihli karar.

Moustaquim v. Belçika (Başvuru No. 12313/86) (1991) 13 EHRR 802.

Mubilanzila Mayeka ve Kaniki Mitunga v. Belçika (Başvuru No. 13178/03) (2006) 46 EHRR 23;

Muskhadzhieva ve diğerleri v. Belçika (Başvuru No. 41442/07) 19 Ocak 2010 tarihli karar.

Nolan ve K. v. Rusya (Başvuru No. 2512/04) (2009) 53 EHRR 29.

Nowak v. Ukranya (Başvuru No. 60846/10) 31 Mart 2011 tarihli karar.

Othman (Abu Qatada) v. Birleşik Krallık (Başvuru No. 8139/09) (2012) 55 EHRR 1.

Peers v. Yunanistan (Başvuru No. 28524/95) (2001) 33 EHRR 51.

Pretty v. Birleşik Krallık (Başvuru No. 2346/02) (2000) 35 EHRR 1.

Dougoz v. Yunanistan (Başvuru No. 40907/98) 6 Mart 2001 tarihli karar.

Ramzy v. Hollanda (Başvuru No. 25424/05) 27 Mayıs 2008 tarihli karar.

Riad ve Idiab v. Belçika (Başvuru Nos. 29787/03 ve 29810/03) 24 Ocak 2008 tarihli karar.

S.D. v. Yunanistan (Başvuru No. 53541/07) 11 Haziran 2009 tarihli karar.

Saadi v. Birleşik Krallık [GC] (Başvuru No. 13229/03) (2008) 47 EHRR 17.

Sen v. the Hollanda (Başvuru No. 31465/96) (2001) 36 EHRR 7.

Shamayev ve diğerleri v. Gürcistan ve Rusya (Başvuru No 36378/02) 12 Nisan 2005 tarihli karar.

Soering v. Birleşik Krallık (Başvuru No. 14038/88) (1989) 11 EHRR 439.

Sufi ve Elmi v. Birleşik Krallık (Başvuru No. 8319/07 ve 11449/07) (2011) 54 EHRR 9.

Z.N.S. v. Türkiye (Başvuru No. 21896/08) 19 Ocak 2010 tarihli karar.

Yerel Mahkemeler

Kanada

Joseph Adjei v. Minister of Employment and Immigration [1989] R.S.C. 1976, C. 52.

Yeni Zelanda

Attorney-General v. E. [2000] 3 NZLR 257

Kıbrıs'ın kuzey kesimi

'cemal kurtçebe v merkezi cezaevi müdürlüğü vas. kktc başsavcılığı, yargıtay/asli yetki 7/91, D. No:3/1991, 1 Ekim 1991 tarihli karar'.

'salim elibol ile kktc bakanlar kurulu vasıtasıyla kktc vd., YİM 15/2006, D.No: 223/1980, 18 Mart 2008 tarihli karar'.

'ulusal birlik partisi v kktc cumhuriyet meclisi, anayasa mahkemesi No 3/2006, D. No 3/2006, 21 Haziran 2006 tarihli karar'.

Kıbrıs Cumhuriyeti

Başsavcı v Afames (1961) 1 CLR 121.

Essa Murad Khlaief v Kıbrıs Cumhuriyeti (2003) CLR 1521.

United Kingdom

R v. Secretary of State for the Home Department, Ex parte Sivakumaran and Conjoined Appeals [1988] AC 958, [1988] 1 All ER 193, [1988] 2 WLR 92, [1988] Imm AR 147.

R. v. Uxbridge Magistrates' Court and Another, ex parte Adimi [1999] Imm AR 560.

Secondary Sources

Books/ Journal Articles/ Reports

'Summary Conclusions: Article 31 of the 1951 Convention November 2001', haz. Feller, E. Türk V. ve Nicholson F., *Refugee Protection in International Law: UNHCR's Global Consultations on International Protection* (Cambridge University Press, 2003).

Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, 'Sığınma, Sınırlar ve Göç ile ilgili Avrupa Hukuku El Kitabı' (FRA, 2013)

Goodwin-Gill, G. S. ve Hurwitz, A. 'Memorandum', Minutes of Evidence Taken before the EU Committee (Sub-Committee E) (10 April 2002), House of Lords Select Committee on the EU Defining Refugee Status and Those in Need of International Protection (The Stationery Office London 2002) Oral Evidence 2-3.

Goodwin-Gill, G. S. and McAdam, J. *The Refugee in International Law* (3rd edn, Oxford University Press 2006).

Goodwin-Gill, G. S. 'Article 31 of the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees: non-penalization, detention, and protection', haz. Feller, E. Türk, V. ve Nicholson F., *Refugee Protection in International Law: UNHCR's Global Consultations on International Protection* (Cambridge University Press, 2003).

Gregor, N. 'Article 31 (Refugees Unlawfully in the Country of Refuge)' haz. Zimmermann, A. *The 1951 Convention Relating to the Status of the Refugees and its 1967 Protocol: A Commentary* (OUP, 2011).

Lauterpacht, E. ve Bethlehem, D. 'The Scope and Content of the Principle of Nonrefoulement: Opinion' in Feller, E. Türk, V. ve Nicholson, F., *Refugee Protection in International Law: UNHCR's Global Consultations on International Protection* (Cambridge University Press, 2003).

'kktc dışışleri bakanlığı', 'visa regulations' <<http://mfa.gov.ct.tr/consular-info/visa-regulations>> erişim 9 Ağustos 2017.

UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], 'Revised Note on the Applicability of Article 1D of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees to Palestinian Refugees' (UNHCR, 2009) <www.refworld.org/docid/4add77d42.html> erişim tarihi: 29 Aralık 2016.

UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], 'State Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and/or its 1967 Protocol' (UNHCR, 2014) <www.refworld.org/docid/51d-3dad24.html> erişim tarihi: 27 Eylül 2016.

UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], 'The 1951 Convention relating to the Status of Refugees: Its Relevance in the Contemporary Context' (UNHCR, 1999) <www.refworld.org/docid/3ae6b3388.html> erişim tarihi: 28 Aralık 2016.

UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], Association for the Prevention of Torture [İşkenceyi Önleme Derneği], the International Detention Coalition [Göçmen ve Sığınmacıların Kapatılmasına Karşı Uluslararası Koalisyon] 'Monitoring Immigration Detention: Practical Manual' (UNHCR, APT, IDC, 2014)

UN High Commissioner for Refugees [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği], 'Refugee Women and the Istanbul Convention' (UNHCR 2013).

UN High Commissioner for Refugees in Cyprus [BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Kıbrıs] 'The UN Refugee Agency Cyprus' (UNHCR Cyprus, 2014),

Haber Kaynakları

'Avukat Özge Uğraşın; "Sayı arttı, cezaevi yetersiz!" *Kıbrıs Postası* (26 Ağustos 2016) http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/35/news/198882/PageName/KIBRIS_HABERLERI <http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/35/news/198882/PageName/KIBRIS_HABERLERI> erişim tarihi: 25 Aralık 2016.